

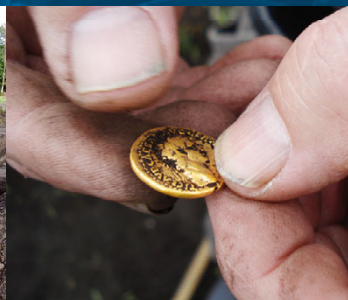
R A A P

RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek

Gemeente Roerdalen

Resultaten van de archeologische begeleiding
van de graafwerkzaamheden ten behoeve van de
herinrichting Vlootbeek en Putbeek

Archeologisch Adviesbureau

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek

Gemeente Roerdalen

**Resultaten van de archeologische begeleiding
van de graafwerkzaamheden ten behoeve van
de herinrichting Vlootbeek en Putbeek**

drs. J.A.M. Roymans & drs. N.H.A. Sprengers

Colofon

Opdrachtgever: Waterschap Roer en Overmaas

Titel: Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Resultaten van de archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden
ten behoeve van de herinrichting Vlootbeek en Putbeek

Status: eindversie

Datum: 13 september 2011

Auteurs: *drs. J.A.M. Roymans & drs. N.H.A. Sprengers*

Projectcode: LIVL5

Bestandsnaam: RA2298_LIVL5

Projectleider: drs. J.A.M. Roymans

Projectmedewerkers: niet van toepassing

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: 417465

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 37298 & 39455

Bewaarplaats documentatie: RAAP Zuid-Nederland

Autorisatie: drs. W. de Baere

Bevoegd gezag: Gemeente Roerdalen

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2011

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

Voorwoord

Eén van de meest gestelde vragen aan archeologen in het veld is: *“Heb je nog gouden munten gevonden?”*. Al meer dan 24 jaar heb ik deze vraag met “Nee” moeten beantwoorden of ik wuifde de vraag weg met een grapje: *“Natuurlijk hebben we munten gevonden, maar we mogen niet alles vertellen. Als je nu je banknummer doorgeeft, maak ik de helft van het geld vanavond over. Maar wel mondje dicht.”*

In het najaar van 2009, op 27 oktober, had ik de vraag met “Ja” kunnen beantwoorden. In opdracht van Waterschap Roer en Overmaas heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in de periode oktober 2009 t/m maart 2010 een archeologische begeleiding uitgevoerd in verband met de herinrichting van de Putbeek en de Vlootbeek in de gemeente Roerdalen. Op genoemde dag is een aantal gouden en zilveren Romeinse munten geborgen. De munten lagen over een relatief groot oppervlak verspreid. De daaropvolgende dagen groeide de Romeinse muntschat. De teller bleef uiteindelijk stilstaan op 71 munten waarvan 6 gouden en 65 zilveren. Was hiermee de zoektocht geëindigd? Niets bleek minder waar te zijn. Een lid van de Heemkundevereniging Roerstreek verwees ons naar een dagboek, geschreven door een oud-militair. Tot onze grote verrassing wordt op pagina 83 van dit dagboek melding gemaakt van een eerdere Romeinse muntschat in het Montforterbroek bij Montfort. Een tweede queeste was geboren. Ditmaal was niet het bodemarchief in het open veld, maar de archiefkast ons werkterrein.

Om schatgraverij te voorkomen heb ik de vraag *“Heb je nog gouden munten gevonden?”* op 27 oktober 2009 niet positief kunnen beantwoorden. Op dat moment was de nieuwsgierige bezoeker niet echt welkom. De schrijvers van dit RAAP-rapport willen dit graag rechtzetten. Geschiedenis is immers niet alleen het domein van geschiedkundigen en archeologen. Graag willen wij in dit RAAP-rapport de door ons ervaren historische sensatie delen met belangstellenden. In dit verslag wordt de lezer meegenomen in de zoektocht naar de schatvondst. Ook wordt de politiek-militaire context geschetst waarbinnen de muntschat geplaatst kan worden. Tevens bevat dit verslag de noodzakelijke archeologische basisgegevens die door het bevoegd gezag aan een archeologisch rapport worden gesteld.

RAAP Archeologisch Adviesbureau streeft ernaar geschiedenis voor alle belangstellenden toegankelijk en herkenbaar te maken, niet alleen op schrift maar ook in het landschap zelf. In samenwerking met het Waterschap Roer en Overmaas, de Gemeente Roerdalen, het Limburgs Landschap, Heemkundekring Roerstreek en RAAP Archeologisch Adviesbureau is de muntschat van Montfort en het achterliggende verhaal beleefbaar gemaakt door de beeltenis van vijf munten in diepreliëf uit te vergroten in hardstenen muntmedaillons. Deze tot 45 cm in doorsnede uitvergroete muntbeeltenissen zijn vervolgens verankerd in grote Maaskeien die op hun beurt weer zijn geplaatst langs het Pieterpad, het meest populaire langeafstandswandelpad van Nederland. Hiermee zijn de Romeinse keizers en het achterliggend verhaal weer terug in het dal van de Vlootbeek.

Graag sluiten wij af met een woord van dank. Wij bedanken de amateurarcheologen van *Heemkundekring Roerstreek* en *Kring Echter Landj*. De resultaten van dit onderzoek zouden zonder hen nooit tot stand zijn gekomen. Met name Huub Schmitz en Bart Beex zijn wij zeer erkentelijk voor hun inzet. Huub was het die de eerste munt heeft ontdekt. Ook hier geldt: is er een munt over de dam, dan volgen er meer. Bart heeft ons niet alleen geholpen met de graafwerkzaamheden, ook bestookte hij ons gedurende het veldwerk en de uitwerking met kritische vragen en opmerkingen. Hij heeft ons scherp gehouden.

Wij hopen dat met dit rapport onze gelofte is ingelost, gaarne en met reden:

VOTUM SOLVIT LIBENS MERITO.

Jan Roymans en Nico Sprengers

Inhoud

Voorwoord	6
1 Inleiding	11
1.1 Herinrichting van het beekdal	11
1.2 Kader en doelstelling van het archeologisch onderzoek	12
1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen	14
2 Methoden	15
2.1 Algemeen	15
2.2 Archeologische begeleiding tijdens de graafwerkzaamheden	16
2.3 Archeologische inspectie van de graafvlakken	16
2.4 De inzet van amateurarcheologen	16
2.5 Onderzoeksvragen	17
3 Resultaten archeologische begeleiding	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Resultaten	23
3.2.1 Waaruit bestaan de archeologische resten?	23
3.2.2 Wat is de ouderdom van de archeologische resten?	24
3.2.3 Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel in het horizontale als verticale vlak?	24
3.2.4 In welke geologische en bodemkundige eenheden of lagen zijn de munten ingebed?	27
3.2.5 In welke mate hebben agrarisch gebruik, maatregelen voor waterbeheersing of andere antropogene ingrepen geleid tot aantasting of versterking van archeologische resten?	28
3.2.6 Welk type vindplaats vertegenwoordigen de archeologische resten?	32
3.2.7 Wat is de relatie tussen de ligging van de archeologische resten en geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het gebied?	33
3.2.8 Zijn er belangrijke paleo-ecologische resten aanwezig? Zo ja, hoe is het pollenspectrum opgebouwd en wat is de ouderdom?	33
4 De tweede zoektocht	35
4.1 Inleiding	35
4.2 Twee collectioneurs van oudheden rond de vorige eeuwwisseling	36
4.3 Melding van een Romeinse muntschat door een oud-militair	37
4.4 Op zoek naar de munten in een veilingcatalogus	37
4.5 Ik meende dat ik schatrijk was door deze vondst... ..	37
4.6 Meer dan een smeug verhaal	40
4.7 Conclusie	42

5 Koppen van Romeinse keizers onder het vergrootglas	43
5.1 Inleiding	43
5.2 Conditie van de munten als omgevingsindicator	44
5.3 De reiniging en conservering van de munten	45
5.4 Beschrijving van de munten	46
5.5 Soorten muntschatten	48
5.5.1 Muntschat of optelsom van losse muntvondsten?	48
5.5.2 Hoogte van het bedrag	49
5.5.3 Metaalsamenstelling en gewicht van de munten	49
5.5.4 Omloop- of spaarschat?	51
5.6 Archeologische context van de muntschat	51
5.6.1 De muntschat van Montfort, een geïsoleerde schatvondst?	52
5.6.2 Een muntschat langs een Romeinse weg?	52
5.7 Sluilmunt	54
5.8 De schathorizont	55
6 Koppen van Romeinse keizers in het beekdal van de Vlootbeek	57
6.1 Meer dan het stillen van wetenschappelijke honger	57
6.2 Het gewenste imago als muntbeeltenis	58
6.3 Geschiedenis op de plek	59
I. De munt van Julius Caesar	60
II. De munt van keizer Augustus	61
III. De munt van keizer Nero	63
IV. De restitutiemunt geslagen onder Galba	64
V. De munt van Vitellius	66
6.4 De onthulling van de muntmedaillons	66
7 Samenvatting en conclusie	69
Literatuur	75
Gebruikte afkortingen	76
Overzicht van figuren, tabellen, diagrammen en bijlagen	77
Bijlage 1. Determinatielijst van de munten	79
Bijlage 2. Omschrijving vindplaats	81

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

1 Inleiding

1.1 Herinrichting van het beekdal

Veel beken op de zandgronden zijn of worden de komende jaren heringericht in het kader van waterbeheer en natuurontwikkeling. De ruilverkaveling en de hiermee samenhangende demping van sloten en rechttrekken van waterlopen hebben geleid tot een versnelde afvoer van het grond- en oppervlaktewater. Ook krijgen de beken extra watervolume te verwerken als gevolg van de toename van verharde oppervlakten door uitbreiding van steden, dorpen en het wegennet. Hemelwater dat in de verharde gebieden terechtkomt, wordt direct via het rioolstelsel afgevoerd naar de beken. Hierdoor krijgt de benedenloop te kampen met een versnelde afvoer van regenwater uit het achterland. De grote rivieren kunnen deze piekafvoer van regenwater niet verwerken, waardoor grote oppervlakten langs de benedenloop periodiek dreigen te overstromen. Een tegengestelde ontwikkeling doet zich voor in de bovenstroomse gebieden, waar het water geen tijd krijgt om in de bodem door te dringen. Het gevolg van deze processen is dat de grondwaterspiegel niet wordt aangevuld en er verdroging optreedt. Dit wordt nog eens versterkt door de landbouw. Om het vochttekort op de landerijen in het bovenloopstelsel van de beek op te vangen, worden er gedurende het voorjaar en de zomer tijdelijk sproei-installaties geplaatst die bij extreme droogte wel 24 uur per dag draaien. Als gevolg van deze wateronttrekking uit de bodem daalt de grondwaterspiegel verder.

In de strijd tegen verdroging en om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, wordt er de laatste jaren gezocht naar alternatieve vormen van inrichting en beheer van beekdalen, waarbij natuurontwikkeling en waterbeheer richtinggevend zijn (Wassink, 1999). De landbouw is niet langer de belangrijkste speler in het buitengebied. Een belangrijke impuls voor de verandering van het beheer en de inrichting van beekdalen zijn de natuurbeleidsplannen van het Ministerie van LNV (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit). Een van de beleidsdoelen is het realiseren van een Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De EHS moet in de toekomst natuurgebieden met elkaar verbinden. De beek-

dalen behoren tot de kansrijke locaties voor het realiseren van de EHS, omdat de beekdalen een netwerk vormen dat verschillende typen landschappen met elkaar verbindt. In 2018 dient de Ecologische Hoofdstructuur gerealiseerd te zijn. Ook de Vlootbeek is de dans niet ontsprongen. De Vlootbeek bevindt zich in Midden-Limburg op de Oostelijke Maasoever, ten zuiden van Roermond en loopt van Posterholt via Montfort naar Linne waar de beek in de Maas uitmondt. Het stroomgebied bedraagt ongeveer 8500 ha. De beek heeft een lengte van 17,5 km en de voornaamste zijbeken zijn de Onderste Leigraaf in de bovenloop en de Putbeek en Vulensbeek in de benedenloop.

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)		1795	
Nieuwe tijd	B	1650	
	A	1500	
Middeleeuwen	Laat	1250	
	Vol	1050	
	Vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	725
		Merovingisch laat	525
		Merovingisch vroeg	450
	Romeinse tijd	Laat	270
Midden		70 na Chr.	
Vroeg		15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500	
	Jong B	16.000	
	Jong A	35.000	
	Midden	250.000	
	Oud		

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Ligging van het plangebied; inzet: ligging in Nederland (ster).

1.2 Kader en doelstelling van het archeologisch onderzoek

In opdracht van Waterschap Roer en Overmaas heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in de periode november 2009 t/m maart 2010 een archeologische begeleiding uitgevoerd in verband met de herinrichting van de Putbeek en de Vlootbeek in de gemeente Roerdalen

(figuur 1; CIS-code 37298 & 39455; Kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000: 68E).

Met het oog op de geplande herinrichting is in 2009 voor het onderzoeksgebied een archeologische verwachtings- en advieskaart opgesteld (Keijers, 2009). Uit dit onderzoek bleek dat voor bepaalde zones binnen het onderzoeksgebied een hoge archeologische verwachting gold.

De herinrichting vond plaats ter hoogte van Montfort aan weerszijden van de Putbeek en de Vlootbeek over een totale lengte van circa 4 km (RD-coördinaten: noordwest: 192.773/348.252; zuidoost: 196.224/348.417). In het onderzoeksgebied hebben de volgende ingrepen plaatsgevonden: bouwvoorverschralingen, het graven van nieuwe poelen, het opschonen, saneren en herprofileren van de beeklopen en het aanbrengen van meanders. Uitvoering van de geplande werkzaamheden kon hier leiden tot aantasting of vernietiging van eventuele archeologische resten, zodat nader onderzoek diende plaats te vinden. Hiervoor is in 2009 een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld (Janssens, 2009). Alle vernoemde archeologische rapporten zijn voorafgaand aan de graafwerkzaamheden goedgekeurd door het bevoegd gezag, de Gemeente Roerdalen.

Dit rapport is de neerslag van de resultaten van de archeologische begeleiding, die is uitgevoerd volgens het eerder opgestelde Plan van Aanpak (Janssens, 2009).

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het veldonderzoek bestond uit een archeologische begeleiding en een daaruit voortvloeiende opgraving (zie verder). Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen en worden enkele vaktermen beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Methoden

2.1 Algemeen

In het Plan van Aanpak zijn de eisen omschreven waaraan de aanbevolen archeologische begeleiding diende te voldoen (Janssens, 2009). Het Plan van Aanpak is voor de start van de graafwerkzaamheden goedgekeurd door de gemeente Roerdalen (mevr. V. van Pol). Bij de archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden lag het accent op prospectie, waarbij twee begeleidingsvormen zijn toegepast. De vorm van begeleiding is afgestemd op de afzonderlijke archeologische verwachtingszones binnen het onderzoeksgebied (kaartbijlage 1). De begrenzing van de graafwerkzaamheden vormde (zowel in het horizontaal als verticaal vlak) ook de begrenzing van de archeologische werkzaamheden.

2.2 Archeologische begeleiding tijdens de graafwerkzaamheden

Kaartbijlage 1 geeft de archeologische verwachting binnen het plangebied aan, zoals bij eerder onderzoek is vastgesteld (Keijers, 2009). De oranje zones geven een middel-hoge archeologische verwachting aan voor vindplaatsen van jager-verzamelaars en voor rituele deposities. Voor de gele zone gold een middelhoge verwachting voor oude overgangen, afvaldumps en rituele deposities. De lage paarse zone (ten noorden en ten zuiden van de Huysdijk) had een hoge verwachting voor overgangen en een middelhoge verwachting voor stuwten, rituele deposities, afvaldumps en mogelijk zelfs een watermolen. En de rode zone behoort tot de historische kern van Montfort. Voor deze verwachtingszones (oranje, gele, rode en paarse vlakken) heeft een *archeologische begeleiding* plaatsgevonden. Tijdens de graafwerkzaamheden was permanent een gekwalificeerde veldarcheoloog aanwezig en werden de volgende archeologische werkzaamheden uitgevoerd:

- het inspecteren van de graafvlakken, waarbij gelet is op aardewerkscherven, voorwerpen van steen en metaal, organische resten en grondsporen,
- het inspecteren van het graafvlak met behulp van een metaaldetector.

In totaal is een gebied van circa 2,5 ha archeologisch begeleid (zie kaartbijlage 1).

2.3 Archeologische inspectie van de graafvlakken

In de groene en blauwe zones gold overwegend een onbekende archeologische verwachting. Specifiek konden in de blauwe zones oude turfputten aangetroffen worden (Keijers, 2009 en Janssens, 2009). In deze gebieden zijn tijdens en na uitvoering van de graafwerkzaamheden de graafvlakken en taluds regelmatig gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische resten. In totaal is een oppervlakte van circa 20,2 ha archeologisch geïnspecteerd (zie kaartbijlage 1).

2.4 De inzet van amateurarcheologen

In het kader van een archeologische inspectie is het wegens de onbekende verwachting en de beperkte financiële middelen niet mogelijk dat een professioneel archeoloog continu bij de graafwerkzaamheden aanwezig is. Om de archeologische waarnemingsmogelijkheden in deze gebiedsdelen te vergroten, is in overleg met de opdrachtgever besloten om lokale amateurarcheologen bij de inspectie te betrekken. Deze groep van vrijwilligers stond onder directe controle van RAAP Archeologisch Adviesbureau en zij opereerde uitsluitend onder de vlag van de archeologische uitvoerder. De werkzaamheden van de vrijwilligers bestonden voornamelijk uit het detecteren van metalen voorwerpen met behulp van een metaaldetector.

2.5 Onderzoeksvragen

De *archeologische begeleiding* van de graafwerkzaamheden diende antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke archeologische resten zijn aanwezig in het plangebied?
2. Wat is de ouderdom ervan?
3. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel in het horizontale als verticale vlak?
4. In welke geologische en bodemkundige eenheden of lagen zijn deze ingebed?
5. In welke mate hebben agrarisch gebruik, maatregelen voor waterbeheersing of andere antropogene ingrepen geleid tot aantasting of verstoring van archeologische resten?
6. Welk type vindplaats vertegenwoordigen de archeologische resten?
7. Wat is de relatie tussen de ligging van de archeologische resten en geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het gebied?
8. Zijn er belangrijke paleo-ecologische resten aanwezig? Zo ja, hoe is het pollen spectrum opgebouwd en wat is de ouderdom?

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

3 Resultaten archeologische begeleiding

3.1 Inleiding

Tijdens de archeologische begeleiding zijn voornamelijk natte bodems aangetroffen: moerige gronden, beekeerd-, gooreerd- en veldpodzolgronden. Tijdens de herinrichting van het onderzoeksgebied zijn de hogere gronden grotendeels buiten de werkzaamheden gehouden. Opvallend was de sterke bodemverstoring in het westen van het onderzoeksgebied langs de Putbeek. Deze zone komt ruwweg overeen met de groene zone op kaartbijlage 1. De bodem is hier in het verleden gediepploegd (figuur 2).

Tijdens de archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden is uiteindelijk in het oostelijke deel van het onderzoeksgebied een bijzondere vondst gedaan. Het betreft een Romeinse muntschat uit de Vroege Keizertijd die in het Vlootbeekdal ter hoogte van de Broekweg is gevonden. De eerste munt is aangetroffen door plaatselijk amateurarcheoloog Huub Schmitz op vrijdagmiddag 23 oktober 2009. In opdracht van RAAP onderzocht hij met een metaaldetector een weiland in het

Figuur 2. Door de diepploeg verstoorde zone langs de Putbeek.

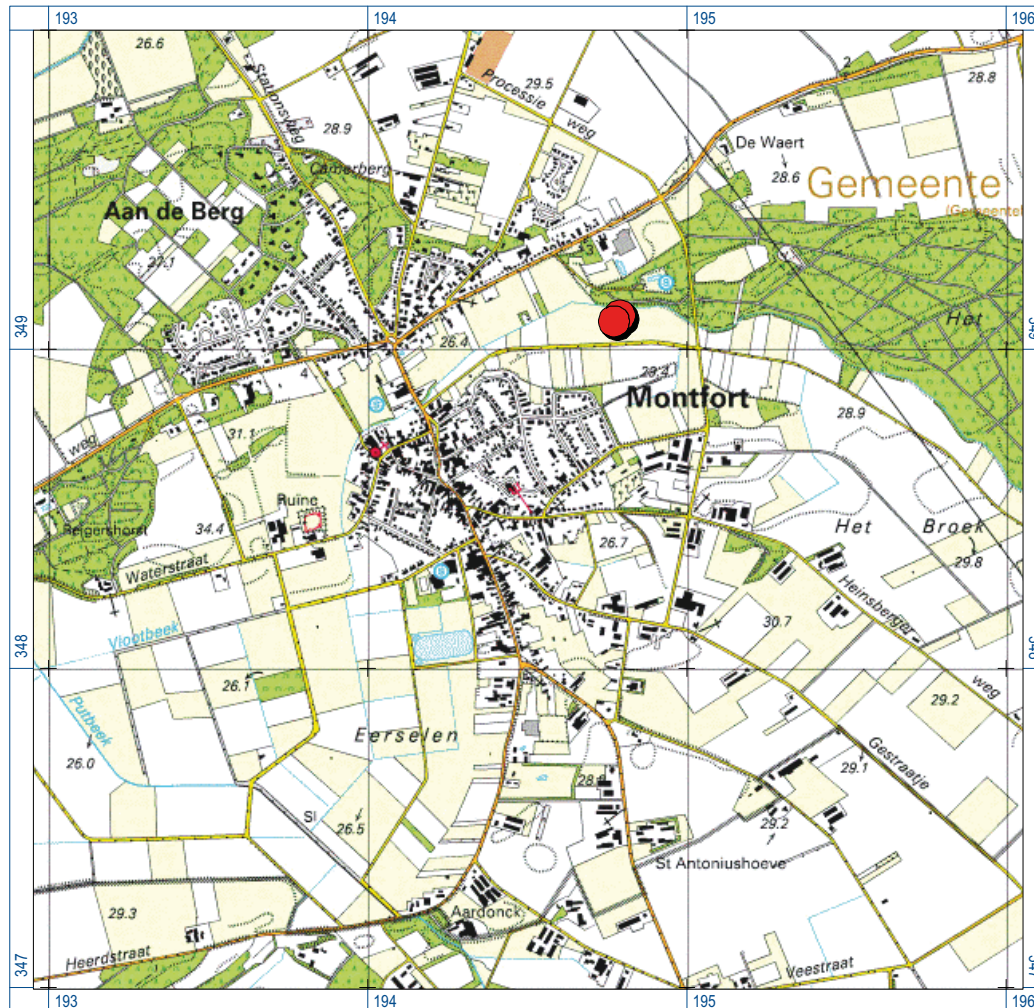

Figuur 3. De vinder Huub Schmitz duidt de plek aan waar hij de munten heeft gevonden.

oosten van het Vlootbeekdal dat op het punt stond om ontgraven te worden. De top van de bouwvoor (ca. 10 cm) van dit weiland was ter voorbereiding van het eigenlijke graafwerk al omgewoeld, waardoor de Romeinse munt tot tegen het loopoppervlak was opgespit. Om het met de woorden van de vinder te zeggen nadat hij vele granaatscherven had opgegraven: *“Op de terugweg kreeg ik weer een signaal op mijn detector. Ik verwachtte een granaatscherf, maar plotseling had ik een klein zilveren muntje in mijn handen waarop, naar wat ik dacht, het portret van een Romeinse keizer te zien was”* (Schmitz, 2010). Dit eerste muntje was een zilveren *denarius* met langs weerszijden de afbeeldingen van de Romeinse god Apollo en diens tweelingzus Diana. Naast de afbeelding van Diana was ook de naam P.CLODIVS leesbaar. De munt betreft een

denarius uit de Republikeinse Periode die geslagen is in 42 voor Chr. De muntvondst was voor hem aanleiding de naaste omgeving van de plek waar hij de munt had aangetroffen, systematisch met de metaaldetector te onderzoeken. Met deze zoekactie trof hij nog vier *denarii* aan op dezelfde locatie (figuur 3, 4 en 5).

Dit was meer dan een toevallige vondst. De noodzaak tot een spoedig en gedegen archeologisch onderzoek drong zich op. Het gevaar was namelijk aanwezig dat de vindplaats overstroomd zou worden met kijk- en graaflustigen, zodra het nieuwtje van een muntschat vleugels zou krijgen. Om schatgraverij te voorkomen en het wetenschappelijk belang van de muntvondst veilig te stellen, is in overleg met het bevoegd gezag en de opdrachtgever besloten

Figuur 4. Locatie waar de munten zijn aangetroffen.

de vindplaats verder aan een archeologisch onderzoek te onderwerpen. Voor de berging van munten is geen aangepast Programma van Eisen opgesteld omdat het hier een door eerdere graafwerkzaamheden verstoorde vindplaats betreft. Met de hulp van enkele leden van *Heemkundekring Roerstreek* en *Kring Echter Landj* is de vindplaats de daaropvolgende dagen verder onderzocht. In dit rapport worden de resultaten van dit onderzoek toegelicht door de gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden.

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

Figuur 5. Door jalons gemarkeerde plekken waar Huub Schmitz Romeinse munten heeft aangetroffen.

Figuur 6. Het laagsgewijs verdiepen van het opgravingsvlak.

3.2 Resultaten

3.2.1 Waaruit bestaan de archeologische resten?

Tijdens detectoronderzoek nabij het Sweeltje stuitte Huub Schmitz, een van de vrijwilligers, op een zilveren munt uit de Romeinse tijd (figuur 4). De betreffende plek en de nabije omgeving werd nauwkeuriger onderzocht met als resultaat 5 zilveren Romeinse munten die over een oppervlak van enkele vierkante meters lagen verspreid (zie figuur 5).

Gezien de hoeveelheid munten die op een beperkt oppervlak werd aangetroffen en de geringe dieptewerking van een metaaldetector, was het zeer aannemelijk dat er nog meer munten in de ondergrond aanwezig zouden moeten zijn. Hierop is met het bevoegd gezag en de opdrachtgever afgesproken de

muntschat te bergen. Dit is gebeurd door het gebied steeds met 5 cm te verdiepen en daarna met een metaaldetector te onderzoeken (figuur 6).

Deze werkwijze is herhaald tot de top van de ongeroerde bodem was bereikt. Vervolgens is de ondergrond die niet door diepploegen is verstoord gecontroleerd op het voorkomen van bodemsporen. In het ontgraven vlak tekenden zich echter geen archeologische sporen af (met uitzondering van ploegsporen). Het vlak is vervolgens verder laagsgewijs verdiept tot circa 80 cm beneden het maaiveld, maar hierbij zijn geen munten meer gevonden. De teller bleef uiteindelijk stilstaan bij 71 munten waarvan 6 van goud (figuur 7). Tijdens het laagsgewijs verdiepen zijn geen andere vondsten dan munten gedaan.

Figuur 7. De Romeinse muntschat die in 2009 in het dal van de Vlootbeek is aangetroffen.

Figuur 8. De drie sluitmunten van de schat (Vitellius, 69 na Chr.).

3.2.2 Wat is de ouderdom van de archeologische resten?

De munten dateren van 122 voor Chr. tot 69 na Chr. Het merendeel van de zilveren munten dateert uit de tijd van de Romeinse Republiek. Alle gouden munten dateren uit de Vroege Keizertijd. Op zich is het niet ongebruikelijk dat republikeinse munten in de Vroege Keizertijd nog deel uitmaken van de geldcirculatie. Voor de beschrijving van de munten wordt verwezen naar hoofdstuk 5 en bijlage 1.

De datering van het moment dat de muntschat in de bodem is geraakt, is gebaseerd op de jongste munt (*sluitmunt*), die een *terminus post quem* (tpq) levert voor het moment dat de schat in de grond terecht is gekomen. In dit geval hebben we drie sluitmunten; het gaat om drie denarii van keizer Vitellius uit het jaar 69. Het is niet mogelijk om uit te

maken welke de jongste is van de drie. Twee ervan dateren op zijn laatst uit juli 69, voor de derde is dit niet vast te stellen (figuur 8). Hoeveer het tijdstip van begraving en de datering van de drie sluitmunten uit elkaar liggen is moeilijk te bepalen. Theoretisch gezien kan dit tijdstip veel later liggen.

3.2.3 Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel in het horizontale als verticale vlak?

Om de vondstspreading van de munten zowel in het horizontale als verticale vlak zo exact mogelijk in kaart te brengen, is de ruimere omgeving van de vijf aangetroffen munten in rechthoekige vakken laagsgewijs verdiept. Met behulp van de profielen van de uitgespaarde damwanden kon de gelaagdheid en opbouw van het bodemprofiel ter plaatse worden bestudeerd. Dit heeft geresulteerd

Figuur 9. Opgravingsputten die worden gescheiden door profieldammen.

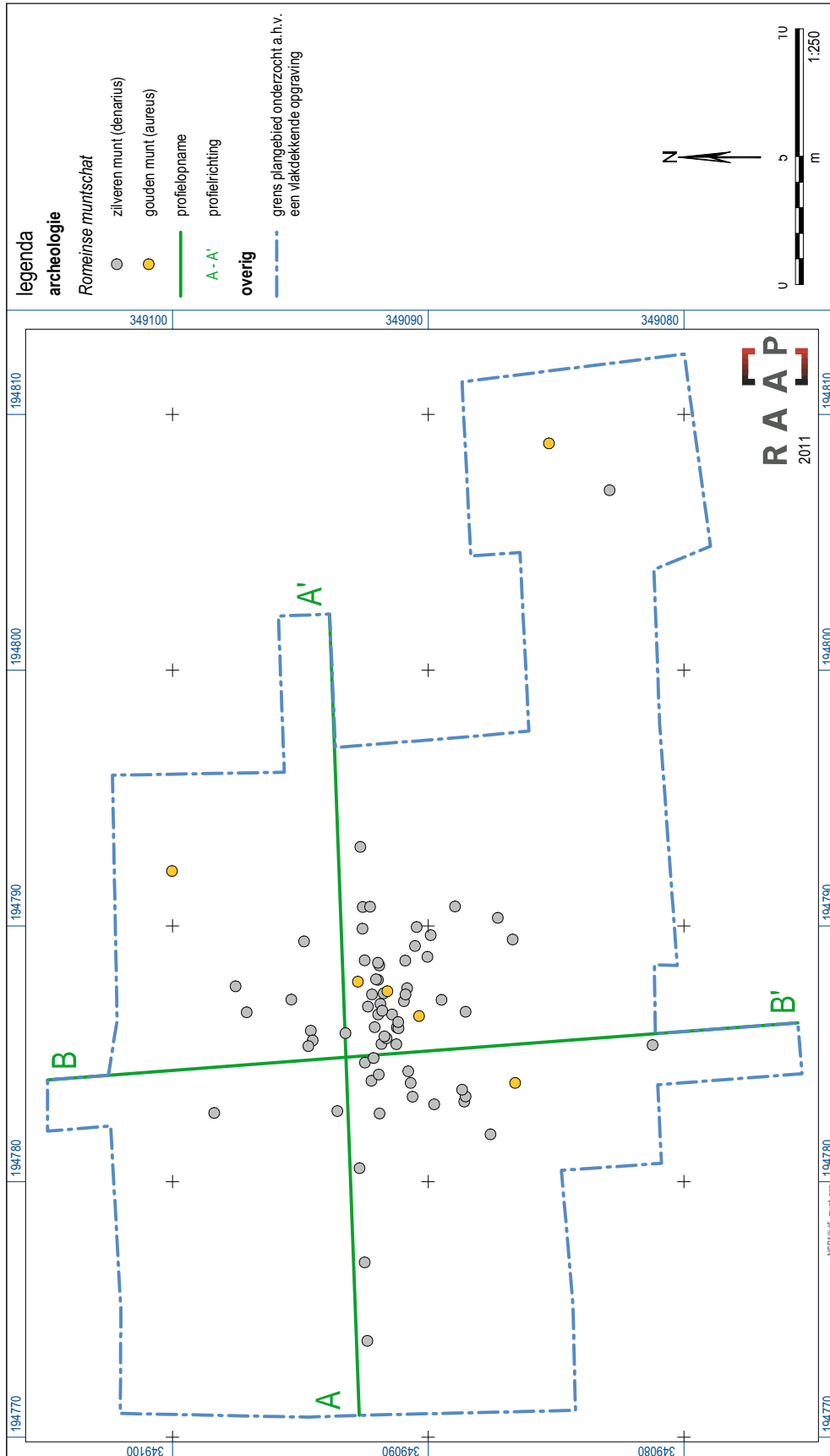
in een aantal noord-zuid en oost-west georiënteerde profielen over het hart van de vindplaats (figuur 9).

Alle munten die tijdens de graafwerkzaamheden zijn aangetroffen, zijn met behulp van een GPS Rover in RD (X,Y en Z) ingemeten met een nauwkeurigheid van enkele centimeters. De eerste werkput bleek vele munten te bevatten. Het was zeer aannemelijk dat de muntschat zich over een groter oppervlak dan de werkput uitstreckte. In overleg met de opdrachtgever en het bevoegd gezag is besloten de muntschat in zijn totaliteit te bergen door de werkput in alle windrichtingen uit te breiden. Met andere woorden: het opgegraven oppervlak werd bepaald door de muntspreiding. De munten lagen min of meer verspreid over een oppervlak van 15 bij 15 meter (figuur 10).

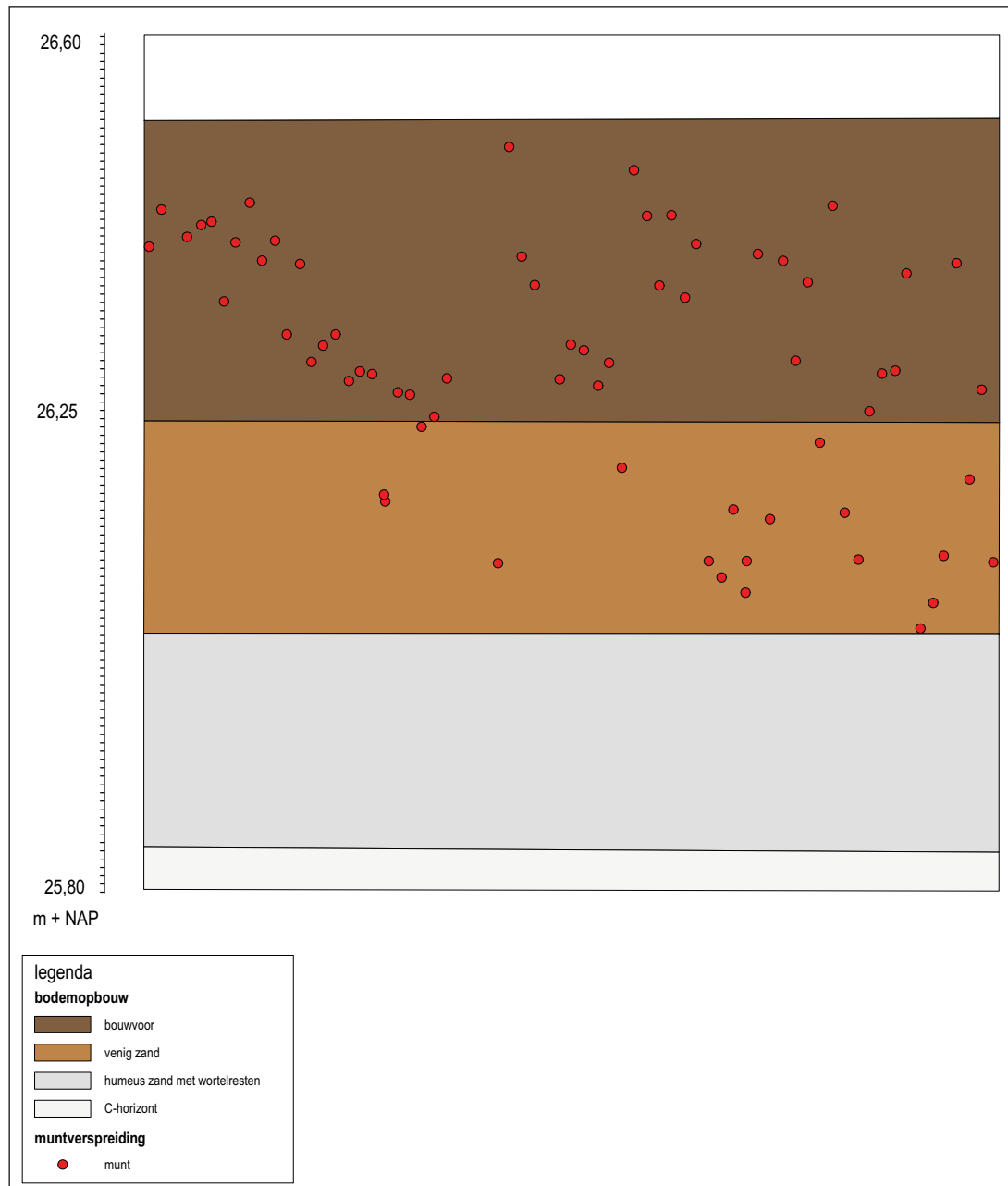
De eerste werkput blijkt de kern van de muntschat te bevatten. Buiten deze werkput neemt

in alle richtingen het aantal munten snel af. Twee munten in de zuidoostelijke hoek van het opgegraven vlak bevinden zich circa 20 meter buiten de vondstconcentratie. Deze munten zijn tijdens het metaaldetectoronderzoek nagenoeg aan het maaiveld aangetroffen. Ook op deze locatie is het maaiveld handmatig verlaagd. Deze uitbreiding van het opgravingsvlak heeft echter geen vondsten meer opgeleverd. In totaal is een oppervlak van 651 m² opgegraven.

Omdat de diepteligging van de munten is vastgelegd, is ook inzicht gekregen in de vondstspreading in het verticale vlak. De munten lagen verspreid over een diepte van 0 tot 45 cm onder het maaiveld. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het merendeel van de munten zijn aangetroffen in de bouwvoor (figuur 11).

Figuur 10. Ligging van de munten in het horizontale vlak en de oriëntatie van de bodemprofielen.

Figuur 11. Schematische weergave van de diepteligging van de munten ten opzichte van het maaiveld.

3.2.4 In welke geologische en bodemkundige eenheden of lagen zijn de munten ingebed?

Om inzicht te krijgen in de gelaagdheid van het bodemprofiel en de ligging van de vondsthoudende laag zijn in het hart van de muntconcentratie twee lange profielwanden, van noord naar zuid en van oost naar west, gedocumenteerd (figuur 10 en kaartbijlage 2). De bouwvoor

heeft een dikte van 20 tot 30 cm en bestaat uit humeus zand. Direct onder de bouwvoor bevindt zich venig zand. Tijdens het laagsgewijs verdiepen zijn in de bovenste helft van deze laag enkele geglazuurde scherfjes en een fragment van een pijpensteel aangetroffen. Richting de beekbedding was plaatselijk tot voor kort nog een intacte veenlaag aanwezig. Om de waterhuishouding te verbeteren,

Figuur 12. Door de diepploeg omgezette veenlaag.

is recentelijk de veenlaag met behulp van een diepploeg omgewerkt (figuur 12).

De dikte van de venige zandlaag varieert van 5 tot 20 cm. Deze laag ligt op haar beurt weer op een zandige laag waarin veel grind, wortelhout en humusresten van een voormalig broekbos is aangetroffen. De onderste laag bestaat uit lichtgrijs, grindrijk zand.

Figuur 13. Berging van een zilveren munt uit de venige zandlaag.

De meeste munten zijn aangetroffen in de bouwvoor, alsook in de direct hieronder liggende venige zandlaag, met een diepte variërend van 0 tot 45 centimeter (figuur 13 en kaartbijlage 2).

3.2.5 In welke mate hebben agrarisch gebruik, maatregelen voor waterbeheersing of andere antropogene ingrepen geleid tot aantasting of verstoring van archeologische resten?

De munten zijn aangetroffen in het beekdal van de Vlootbeek. In een dergelijke omgeving treedt doorgaans erosie op vanwege het stromende water. Daarnaast heeft ook de mens invloed gehad op de morfologie van het beekdal. In het verleden werd het afwateringssysteem verbeterd door de beekbedding te verdiepen en te verbreden. In het beekdal

Figuur 14. 1 In de flank van de noordelijk gelegen zandrug gegraven beekbedding van de Vlootbeek.

werd turf gestoken om het tekort aan hout als brandstof op te vangen. Daarnaast werden beekdalgronden geschikt gemaakt voor landbouwkundig gebruik.

Dat alles roept de vraag op in hoeverre de munten uit hun oorspronkelijke context zijn geraakt als gevolg van het stromend water en door ingrepen van de mens.

Verstoring van de vindplaats als gevolg van stromend water

De vindplaats is niet aangetast als gevolg van stromend water. Tot ver in de negentiende eeuw was het Vlootbeekdal gevuld met (hoog-)veen. Veengroei treedt op in een weinig dynamisch milieu, meer specifiek bij stilstaand water. Dit verklaart waarom tijdens het veldwerk geen oude beekbeddingen van de Vlootbeek zijn aangetroffen. Het is om deze reden welhaast zeker dat de munten niet uit hun oorspronkelijke context zijn geraakt als gevolg van stromend water.

Verstoring als gevolg van verbetering van het afwateringssysteem

De afwatering van het plangebied was tot in de Late Middeleeuwen zeer slecht. Initiatieven werden genomen om de afwatering te verbeteren met de bedoeling de mogelijkheden voor agrarisch gebruik van de natte percelen te verbeteren of het landbouwareaal uit te breiden (Keijers, 2009). Er werd op de rand van het beekdal, tegen de noordelijke gelegen zandrug, een afwateringsloot gegraven die bekend staat onder de naam Vlootbeek (figuur 14). Deze graafwerkzaamheden hebben niet plaatsgevonden binnen de zone waar de muntschat is aangetroffen en hebben er dus geen invloed op gehad.

Door de verbetering van de waterafvoer met de aanleg van de Vlootbeek trad een verlaging van de grondwaterspiegel op. Het bovenste deel van het (hoog-)veen was niet langer verzadigd met water. Hierdoor werd de top van veenlaag blootgesteld aan een zuurstofrijke

Figuur 15. Boer bezig met het steken van veen voor eigen gebruik.

omgeving met als gevolg dat de dikte van het veenpakket afnam door de oxidatie van veen. Door het oxidatieproces is het zeer aannemelijk dat de munten in het verticale vlak neerwaarts zijn verplaatst. Door oxidatie van het bovenliggende veen is het ook mogelijk dat de muntschat binnen bereik kwam van de ploeg.

Verstoring als gevolg van veenwinning

Dankzij de verlaging van de grondwaterspiegel werd veenwinning mogelijk. De dorpsgemeenschap van Montfort stak in de zomer turf in het beekdal van de Vlootbeek. Omdat hoofdzakelijk gestoken werd voor eigen gebruik, zijn de turfkuilen bescheiden van afmeting (figuur 15). Ze waren vaak niet breder dan enkele meters. Hun lengte en diepte werd mede bepaald door de dikte van het veenpakket, de aard van het veen en de stand van het grondwater.

Tot ver in de negentiende eeuw, tot de introductie van steenkool, werd veen gestoken. Er werd hierbij voldoende turf gestoken om de winter door te komen. Het daaropvolgende jaar werd naast de oude veenput een nieuwe zogeheten boerenkuil aangelegd. Om te voorkomen dat het water uit de oude put naar de nieuwe put stroomde, bleef tussen de putten in de meest lage terreindelen een veendammetje staan. Na verloop van een aantal jaren

kon hierdoor een schaakbordpatroon van boerenputten ontstaan. Dit type veenwinning kan zich over grote oppervlakte van het beekdal uitstrekken.

Niet alle veenlagen waren geschikt als brandstof. Zandig of sterk veraard veen werd opzij gezet. Dit zou kunnen verklaren dat een aantal munten in het genoemde pakket zijn aangetroffen en verspreid zijn geraakt over een groter oppervlakte. Het moet niet uitgesloten worden dat een aantal munten in een turfkluit zijn afgevoerd en uiteindelijk in de haard of kachel zijn beland.

Verstoring als gevolg van agrarische werkzaamheden

Het dal van de Vlootbeek ging in de tweede helft van de negentiende eeuw een steeds belangrijkere rol spelen in het agrarische bedrijf. Toen de rol van turf als brandstof werd overgenomen door steenkool en de kunstmest werd geïntroduceerd, zijn grote delen van het Vlootbeekdal geschikt gemaakt voor exploitatie als hooi/gras- en zelfs akkerland (figuur 16).

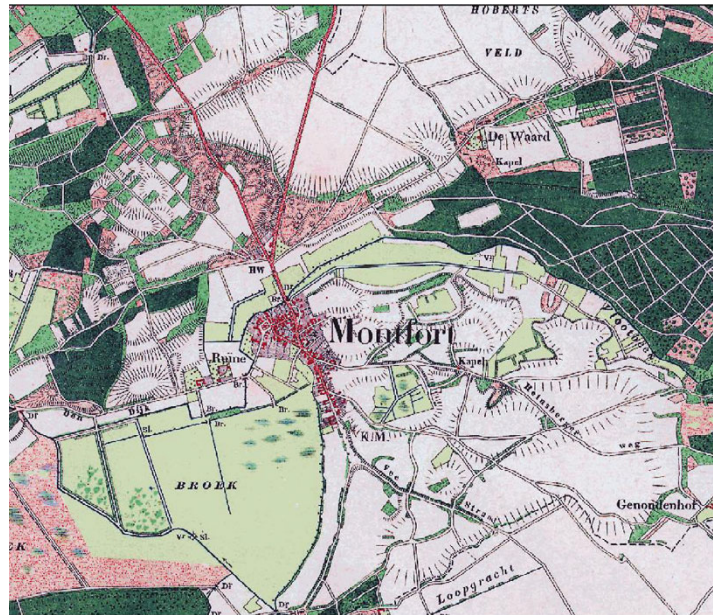
De ontginning ging gepaard met zandverplaatsingen en diepe grondbewerking. De oude veenputten waren een obstakel. De boerenkuilen groeiden langzaam dicht met kroos en moerig veen met een geringe draagkracht. In deze voormalige kuilen, ook wel 'dryfkuilen' genoemd, kon het loslopende vee (schapen en koeien) diep wegzakken en verdrinken. Om dit te voorkomen werd door het gemeentebestuur ('gemeijnte') de verplichting gesteld om de boerenkuilen te vullen met zand. Dit zand werd vooral gewonnen op de ten noorden van het beekdal gelegen zandrug. Plaatselijk wordt deze bezigheid ook wel 'de berg naar het gat brengen' genoemd (mondelijke mededeling J. Kempkens; figuur 17).

Veengrond was niet bij voorbaat geschikt als akkergrond. De nodige werkzaamheden moesten uitgevoerd worden om de groeiomstandigheden van graan te verbeteren. In het boek 'De Windhoek van Gelre' beschrijft Simons dat een inwoner van Montfort in 1888 'een stuk grond in het Montforterbroek 70 cm diep heeft omgespit om den turfgrond, die daar zoo grof vezelig was, dat de graangewassen eer niet wortelvast in werden, te vermengen met den zandigen ondergrond' (uit: Coenen, 2010).

Ook het perceel waar de munten zijn gevonden kent een zandige bouwvoor op een venige ondergrond. Deze grond is niet afkomstig uit de ondergrond. Indien de zandige ondergrond was vermengd met de bovenliggende veenlaag, moet de gehele omgewerkte laag herkenbaar zijn als een pakket. De bodemprofielen laten zien dat dit zand niet afkomstig kan zijn uit de ondergrond. Het onderste deel van de zandige veenlaag (eerste akkerlaag) is namelijk niet doorgraven (figuur 18). Hieruit mag de conclusie getrokken worden dat de munten niet afkomstig kunnen zijn uit de zandige ondergrond.

Het zand kan ook van elders zijn aangevoerd en vervolgens zijn vermengd met het onderliggende veen.

Met uitzondering van stuifzand, bevindt zich doorgaans van nature geen zand op een veenpakket. In de zandige bouwvoor zijn naast munten ook grof grind, natuursteen en enkele vuurstenen artefacten aangetroffen. Dit zijn geen vondsten die je in een door de wind afgezette zandlaag mag verwachten. Met andere woorden: op de locatie waar de munten zijn aangetroffen, is een zandlaag opgebracht. Gezien de dieptespreiding van de munten is het echter niet waarschijnlijk dat de munten samen met het zand naar het beekdal zijn getransporteerd en dan pas vermengd zijn met

Figuur 16. Uitsnede van historische kaart van rond 1900 met daarop aangegeven het landgebruik van het Vlootbeekdal ter hoogte van de plaats waar de muntschat is gevonden (licht groen: grasland, wit: akkerland).

Figuur 17. 'De berg naar het gat brengen'.

de venige ondergrond. In het verticale vlak lagen de munten verspreid over een diepte van 0 tot 45 cm. De vondstlaag bevond zich zowel in de bouwvoor als in de direct hieronder liggende venige zandlaag. Hieruit mag de conclusie getrokken worden dat de munten oorspronkelijk gelegen hebben in de bovenste helft van de venige laag. In deze laag zijn de eerste sporen van agrarisch gebruik aanwezig. De top van de veenlaag is gebruikt als bouwvoor. Hiervan getuigen enkele geglazuurde scherfjes en een fragment van een pijpaarden

Figuur 18. Zicht op niet doorgraven zandige veenlaag.

Legenda: 1 = bouwvoor 2 = venige zandlaag, 3 = zandlaag met wortelresten, 4 = C-horizont.

pijp die samen met mest en andere huishoudelijk afval in de bouwvoor terecht zijn gekomen. Als gevolg van de agrarische groundbewerking zijn de munten zowel in het horizontale als verticale vlak verder verspreid geraakt. Na enkele oogsten is er een bezandingspakket opgebracht met als doel de groeiomstandigheden te verbeteren. Dit zand was waarschijnlijk afkomstig van de noordelijk gelegen zandrug. Het opgebrachte zand werd deels door de ploeg vermengd met de venige, al verploegde ondergrond. Als gevolg van het opbrengen van het zandpakket is de hoogteligging van het maaiveld gestegen. Door de ophoging is het onderste deel van de eerste bouwvoor buiten bereik geraakt van de ploegschoen. In deze zone heeft dan ook geen vermenging met het opgebrachte zand plaatsgevonden. Dit verklaart waarom een restant van de verploegde venige bouwvoor als aparte laag in het bodem-

profiel bewaard is gebleven. De in deze laag aanwezige munten, die dus buiten het dieptebereik lagen van de ploeg, zijn in de eerste akkerlaag achtergebleven. De overige munten raakten door de ploeg vermengd met het opgebrachte zandpakket en werden zo verspreid over een groter oppervlak.

3.2.6 Welk type vindplaats vertegenwoordigen de archeologische resten?

Gezien het vondstverspreidingspatroon van de munten is het zeer aannemelijk dat de munten bij elkaar hebben gezeten. In die zin kan gesproken worden van een muntschat. Binnen de zone waar de munten zijn aangetroffen tekent zich namelijk een duidelijke muntconcentratie af in het vondstverspreidingspatroon (figuur 10). Buiten deze concentratie neemt de vondstdichtheid snel af. Als gevolg van turf-

winning en landbouwwerkzaamheden zijn de munten over een relatief groot oppervlak verspreid geraakt. De munten zijn waarschijnlijk begraven in een buidel, kistje of een ander organisch omhulsel. Van het eventuele omhulsel is niets meer teruggevonden.

De muntschat is niet begraven binnen een nederzetting of grafveld. Gezien de grootte van het opgravingsvlak, waren dan zeker grote aantallen aardewerkfragmenten en bijbehorende grondsporen aangetroffen.

3.2.7 Wat is de relatie tussen de ligging van de archeologische resten en geomorfologische en bodemkundige kenmerken van het gebied?

Een moerassige laagte is misschien niet de plek waar je een dergelijk bijzondere vondst zou verwachten. Misschien wel als je het wilt verstoppen. Op grond van een bureaustudie is het zeer aannemelijk dat op de noordelijk van de Vlootbeek gelegen zandrug een Romeinse weg heeft gelegen (zie paragraaf 5.6.2). Kan de muntschat misschien in verband gebracht worden met de verplaatsing van Romeinse legionairs richting het noorden met de bedoeling slag te leveren met de opstandelingen? Is het een militair die de muntschat langs de veronderstelde weg, in het beekdal van de Vlootbeek, heeft verstopt of verloren?

3.2.8 Zijn er belangrijke paleo-ecologische resten aanwezig? Zo ja, hoe is het pollenspectrum opgebouwd en wat is de ouderdom?

Ondanks het feit dat onder de bouwvoor een venige laag is aangetroffen, zijn van dit pakket geen monsters genomen voor paleo-ecologisch onderzoek. Deze laag was sterk veraard en de top hiervan, de zone waar de munten zijn aangetroffen, was verploegd voordat deze werd afgedekt door een door de mens opgebracht zandpakket (zie 3.2.5). Als gevolg van

ploegen zijn de chronologisch gerangschikte pollenlaagjes door elkaar gemixt. Om deze reden werd paleo-ecologisch onderzoek niet zinvol geacht.

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

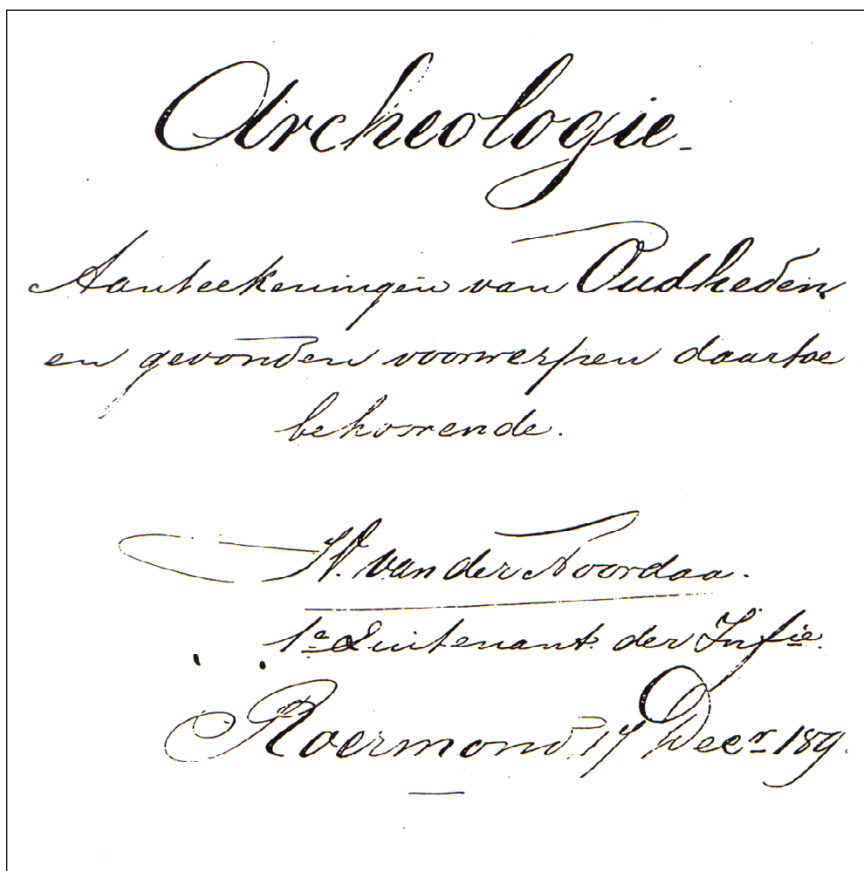

4

De tweede zoektocht

4.1 Inleiding

Was de zoektocht met de opgraving van de muntschat ten einde? Niets bleek minder waar. Een nieuw spoor werd gevormd door een bladzijde uit een oud dagboek. Tijdens de berging van de Romeinse muntschat wist één van de vrijwilligers te vertellen dat al eerder Romeinse munten bij de Vlootbeek waren aangetroffen. De vondstmelding is beschreven in een oud dagboek van de militair J. van den Noordaa, die was gelegerd in een kazerne in Roermond (figuur 19). Kon deze oude vondstmelding misschien in verband worden gebracht met de muntschat van 2009? Een tweede zoektocht was daarmee een feit. Ditmaal was niet het landschap, maar de archiefkast het onderzoeksterrein. Alvorens de vraag te beantwoorden, is enige uitleg over de context van de oude melding noodzakelijk.

Figuur 19. Voorblad van het dagboek van J. van den Noordaa, 1e luitenant der infanterie, die tot 1914 gelegerd was in Roermond.

Figuur 20. Gemeenteraad van Posterholt omstreeks 1930 met in de cirkel burgemeester Jules Geradts.

4.2 Twee collectioneurs van oudheden rond de vorige eeuwwisseling

Leden van de Heemkundevereniging Roerstreek hebben in de loop van de tijd een prachtige archeologische collectie opgebouwd. Veel van deze vondsten zijn door leden van de archeologische werkgroep op akkers verzameld. De meest bijzondere vondsten zijn tentoongesteld in het archeologisch museum in Sint Odiliënberg. Een bijzondere plek in de museumopstelling heeft de collectie van Jules Geradts gekregen. De heer Geradts, van 1898 tot 1934 burgemeester van Posterholt, was een verwoed verzamelaar van oudheden (figuur 20).

In een speciale vitrine zijn prehistorische objecten als vuurstenen bijlen, krabbers, urnen en potten (deels gerestaureerd) en enkele bronzen artefacten tentoongesteld. De vondsten zijn door Jules Geradts verzameld en afkomstig van verschillende vindplaatsen in

de Roerstreek (mondelijke mededeling Slangen). Het is een bont geheel en kenmerkend voor een collectioneur van rond de vorige eeuwwisseling. Hij wist vele archeologische vondsten te verwerven van boeren en dagloners die bij het ontginnen en bewerken van de landerijen bij toeval op archeologische objecten stootten. Zijn functie als burgemeester zal hem hierbij zeker geholpen hebben. De collectie van Geradts die in het museum is tentoongesteld, is slechts een laatste rest van de grote collectie die hij ooit heeft gehad. In de oorlog is al veel verdwenen en daarna zijn resterende spullen van enige waarde verkocht. Onder andere het RMO in Leiden heeft een deel van de collectie in haar bezit.

Geradts was zeker niet de enige particuliere verzamelaar van oudheden in deze contreien. Hij had een geduchte concurrent aan J. van den Noordaa, 1e luitenant der infanterie en vóór 1914 gelegerd in Roermond, die ook stad en land afstroopte met de bedoeling zijn collectie uit te breiden. Hij maakte hierbij gebruik van zijn militair

netwerk. Een soldaat uit Montfort, Jean Smeets, was een van de archeologische 'wachten', zelfs na zijn diensttijd, die hem veel tips over vondsten uit Montfort heeft verstrekt (Schmitz, 2010).

4.3 Melding van een Romeinse muntschat door een oud-militair

Nu wil het toeval dat de heer Van den Noordaa een dagboek bijhield, waarin hij de oudheden die hij had gekocht noteerde met soms de prijs die hij ervoor betaalde. Op 16 juli in het jaar 1905 moet de 1e luitenant in het zand bijten. Op bladzijde 83 van zijn dagboek, na weer een tocht per fiets van Roermond naar Montfort, schrijft hij: *“De drie meegebrachte bijtjes zijn gevonden door Schoemakers vader en zoon in het Montforterbroek, daar waar een stuk grond ligt tussen de Vlootbeek en den Berg (er staan nu erwten op het terrein) waar Romeinse muntjes door den zoon gevonden zijn van Nero, Claudius, enne Vestaalsche maagd enz. Door Geradts uit Posterholt den 25 + 14 = 39 muntjes voor 100 Mrk gekocht. Zij waren in een turf gevonden en van zilver.”*

4.4 Op zoek naar de munten in een veilingcatalogus

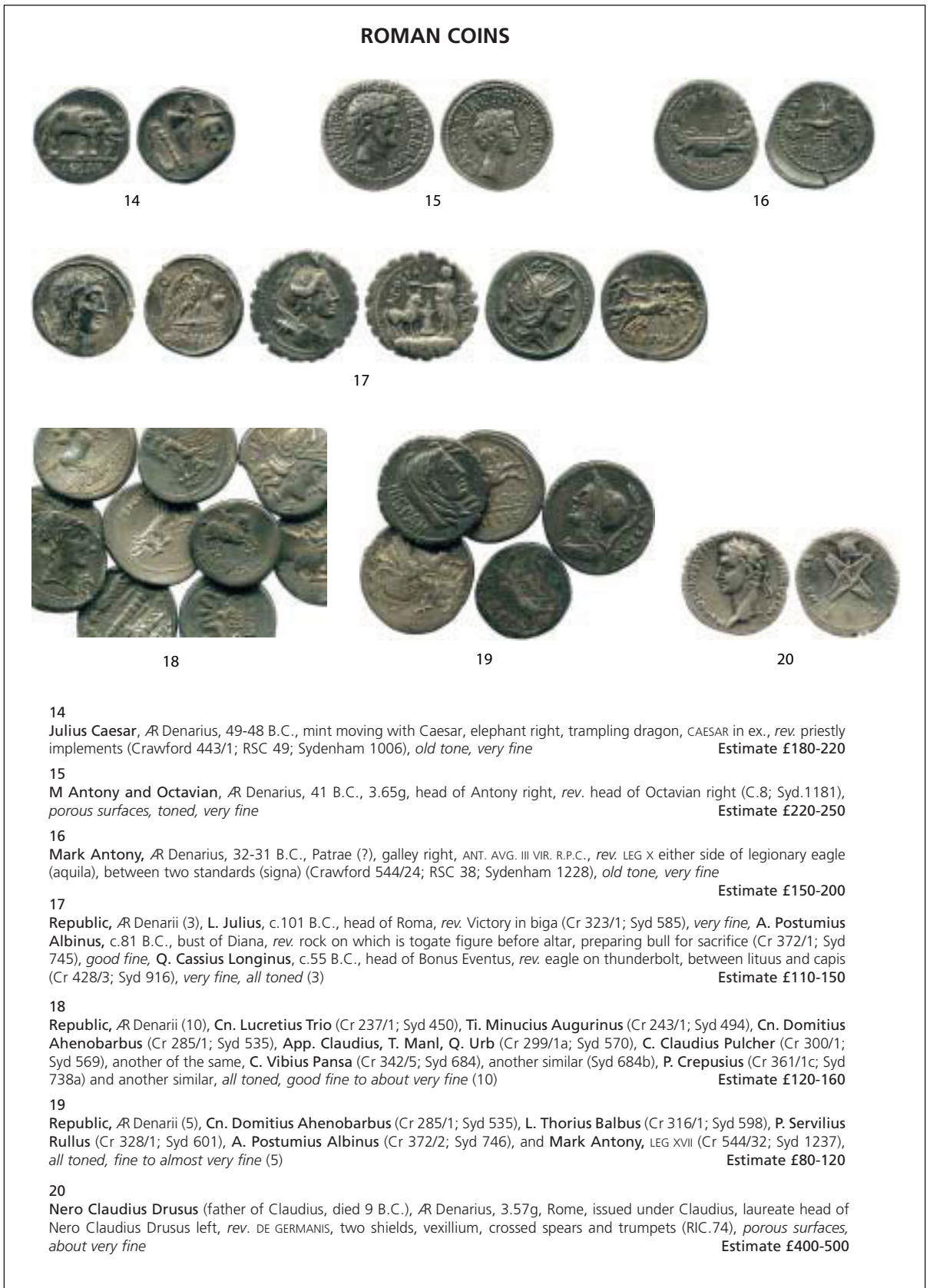
Maakten de door de zoon van de heer Schoemakers gevonden munten oorspronkelijk deel uit van de in 2009 ontdekte muntschat? Zowel de globale aanduiding van de vindplaats als de datering van enkele munten, komen erg overeen met de muntschat van 2009. Zekerheid over de datering zou verkregen kunnen worden door de aangekochte munten te achterhalen, maar helaas bevinden de munten zich niet in de vitrinekast van de collectie van de oud-burgemeester die is opgesteld in het museum van Sint Odiliënberg. Recentelijk zijn echter op

een muntenbeurs in Londen uit de collectie van Geradts een aantal, mogelijk uit de Romeinse schatvondst afkomstige munten, aangeboden. In de door het veilinghuis uitgegeven munt-catalogus konden 26 munten uit de collectie Geradts achterhaald worden (figuur 21).

Alle munten zijn zogeheten *denarii*. Het merendeel dateert uit de Republikeinse periode. Ook zijn in het muntspectrum de Romeinse keizers Claudius, Nero en, als sluitmunt, Vitellius vertegenwoordigd. De dateringen van de munten komen dus opvallend goed overeen met de munten die deel uitmaken van de muntschat van 2009. Voorzichtigheid is echter geboden. Jules Geradts had een uitgebreide collectie antieke munten. Voor uitbreiding van zijn muntenverzameling was hij actief in heel Europa (mondelijke mededeling Slangen). Hij hield daarvoor zelfs een apart postadres aan vlak over de Duitse grens onder de schuilnaam 'Ch. Sliepen Numismatiker Postamt Karken bei Heinsberg'. Soms maakte hij gebruik van stromannen, zoals zijn rentmeester. Voor de aankoop van antieke oudheden en munten bestudeerde hij uitvoerig de catalogi en bezocht hij onder meer Duitse tentoonstellingen en veilingen. Indien er geen lijst opduikt van de munten die de oud-burgemeester van Schoemakers heeft gekocht, is het niet mogelijk via dit spoor een direct en eenduidig verband te leggen tussen de oude muntvondst en de schatvondst van 2009.

4.5 Ik meende dat ik schatrijk was door deze vondst...

En is hiermee de zoektocht in de archiefkast beëindigd? Alles behalve dat. Zoals eerder vermeld in aantekeningen uit het dagboek van Van den Noordaa, wordt als vinder de zoon van de heer Schoemakers genoemd. Door een inwoner van Montfort werden wij erop gewezen dat de vermelde persoon wel eens Nol Schoumakers,

Figuur 21. Een deel van de muntcollectie Geradts dat in een veilingcatalogus is aangeboden.

plaatselijk bekend als 'Nol de Luut', zou kunnen zijn. Nol Schoumakers, geboren op 18 maart 1869 en overleden op 23 januari 1953, was landbouwer en jarenlang lid van de gemeenteraad van Montfort (figuur 22). Van 1931 tot 1941 heeft hij de functie van wethouder vervuld.

Het toeval wil dat deze vinder in 1942 tal van herinneringen uit zijn jeugd aan het papier heeft toevertrouwd in de vorm van een soort autobiografie. Hoewel niet bekend is waar dit geschrift zich thans bevindt, beschikken wij over enkele passages, waaronder onderstaand verslag van deze muntvondst (Coenen, 2010).

"...Ik passeerde eens een perceel omgeploegd grasland gelegen in het Gemeentebroek en zag in den bovengrond een rond schijfje liggen, zooals een loodje van een zak thommasmeel. Dat werd door mij opgeraapt, ik maakte dit schoon en zag tot mijn verbazing dat dit een oude munt was. Die munt droeg een opschrift van Julius Cesar. U begrijpt wel dat nog meer gezocht moest worden en vond direct een 40 tal munten van allerlei vorm. Deze plek werd door mij goed bewaakt en ik zorgde er voor dat niemand iets ervan te weten kwam totdat ik een hele plek omgewroet had. Zelf ging ik bij maanlicht ernaar toe, nam een zift mee en den grond moest gezift worden. En zoo vond ik nog 23 munten, zoodat ik 63 munten bij elkaar had. Ik meende dat ik schatrijk was door deze vondst. Deze munten werden door mij gestuurd naar het muntenkabinet te 's Gravenhagen. Ik kreeg hiervan bericht dat deze munten niet zeldzaam waren en weinig waarden hadden. Hiervan bezat het muntenkabinet er veel, er werd mij geen prijs bepaald. Ik zoude mij vervoegen bij iemand die verzamelaar was in oude munten. Wel werden mij een tweetal adressen opgegeven van verzamelaars, zoo als een mijnheer Vullers te Nederweert en mijnheer Gerards, burgemeester te Posterholt. Ik reisde

Figuur 22. Nol Schoumakers, vinder van de Romeinse muntschat omstreeks 1904.

naar Nederweert, maar oogstte weinig succes. Deze wou die voor een prikje koopen. Den Heer Gerards betaalde mij een gulden per stuk, zoodoende kreeg ik hiervoor fl 63,- gulden. Dit was toch een meevallertje voor mij, men vindt zomaar geen fl. 63 gulden, vooral in dien tijd waren de guldens meer waard dan in 1942. Wel moest ik den Heer Gerards de plaats aanwijzen waar deze gevonden waren door vanaf het Gemeentehuis in vogelvlucht per decimaal tot op het perceel de plek te kennen. Zoo is dat geschied en weet juist het perceel te vinden. Maar rijk te worden voor mij was in droom vervlogen..."

4.6 Meer dan een smeug verhaal

Het verhaal van Nol Schoumakers geeft niet alleen een nadere inkleuring van de emotie van de vinder van de muntschat. Zowel het dagboekverslag van Van den Noordaa als het verhaal van Schoumakers bevatten daarnaast ook informatie over het tijdstip dat de munten zijn gevonden, het aantal gevonden munten en de vondstomstandigheden waarin de vinder de muntschat heeft aangetroffen. Laten we de passage van Nol eens vergelijken met het dagboekverslag van de luitenant.

Schrijfwijze van de naam van de vinder

Het verschil in schrijfwijze van de achternaam Schoemakers en Schoumakers berust hoogstwaarschijnlijk op een schrijffout van onze luitenant. Hij schrijft de naam zoals hij wordt uitgesproken. Rond 1900 kwam alleen de naam Schoumakers voor in Montfort (Coenen, 2010). Het is daarom zo goed als zeker dat Van den Noordaa met de naam Schoemakers de familie Schoumakers bedoelde.

Wanneer zijn de munten gevonden?

In het dagboek van Van den Noordaa wordt de muntvondst vermeld in het jaar 1905. Hij spreekt van vader en zoon Schoemakers. De voornaam wordt niet genoemd. Was de destijds 35-jarige Nol de genoemde vader of zoon? Nol moet op dat moment de zoon zijn geweest, simpelweg omdat hij zelf nooit een zoon heeft gehad.

De vader was Johannes Schoumakers, die in 1905 nog leefde (Coenen, 2010). Dit sluit niet uit dat de munten vóór 1905 gevonden kunnen zijn. Helaas heeft Nol Schoumakers in zijn autobiografie zijn vondst niet gedateerd. Door hem wordt de functie van Geradts als burgemeester vernoemd. Hij was burgemeester van 1898 tot 1934 burgemeester van Posterholt.

Dit betekent dat de door Van den Noordaa genoemde muntvondst is gedaan tussen 1898 en 1905. Door de bestudering van de tekst van Schoumakers komen we te weten dat hij munten naar het Muntenkabinet in Den Haag heeft gestuurd. De vondstmelding bij het Munten- en Penningkabinet (nu NUMIS) is beschreven onder Numisnummer 1020727. Als jaartal van de ontdekking van de munt staat 1904 aangegeven. Verdere gegevens ontbreken.

Hoeveel munten zijn er gevonden?

Van den Noordaa geeft in zijn dagboek het aantal gevonden munten in een merkwaardige berekening weer. De luitenant maakt namelijk melding van '25 + 14 = 39 muntjes'. Een plausibele verklaring voor deze berekening zou kunnen zijn dat het eindcijfer het resultaat is van twee zoektochten die de vinder destijds heeft ondernomen. Dit is in strijd met de beschrijving van de muntschat in zijn dagboek. Hierin maakt hij melding dat de munten zijn aangetroffen in een turf. Hiermee wordt gesuggereerd dat de munten bij elkaar zijn gevonden tijdens het turfsteken.

Schoumakers vermeldt in zijn autobiografie dat hij herhaaldelijk de vindplaats heeft bezocht. Nadat hij bij toeval een munt van Caesar had gevonden, werd een plek omgewoeld en later werd de grond door een zeef gehaald. Hieruit mag de conclusie worden getrokken dat de munten niet in een turf zijn aangetroffen (turf laat zich immers niet zeven) en dat zij verspreid lagen over een relatief groot oppervlak. Het eindresultaat van zijn (nachtelijke) zoektochten was 63 zilveren Romeinse munten.

Wie heeft de munten aangekocht en voor welk bedrag?

De munten zijn aangekocht door een zekere heer 'Geraerts' (spelling volgens Van den Noordaa) of 'Gerards' (spelling Schoumakers). De naam Geradts is door beide perso-

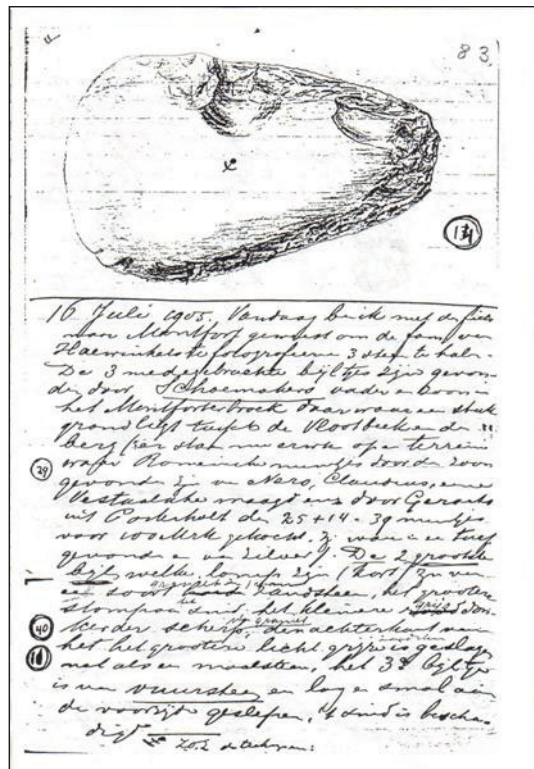
nen anders gespeld. Door Nol wordt de koper verbonden met de functie van burgemeester van Posterholt. Door beide personen wordt dezelfde persoon bedoeld, namelijk de persoon Geradts, een verwoed verzamelaar van oudheden en tevens burgemeester van Posterholt.

Volgens Van den Noordaa zijn door de burgemeester 39 munten aangekocht voor een bedrag van 100 Mark. Schoumakers heeft 63 munten verkocht voor 63 gulden. Hoewel het aantal verkochte munten sterk verschilt, komt het bedrag dat hiervoor is betaald goed overeen. In die tijd stond de waarde van 100 Mark namelijk zo goed als gelijk met 63 gulden.

Waar zijn de munten gevonden?

Zowel de tekst van Van den Noordaa als die van Schoumakers geeft de exacte plek waar de munten zijn aangetroffen niet direct prijs. Het is zeer aannemelijk dat Noordaa de ligging van de vindplaats kende. In zijn dagboek is in de kantlijn ter hoogte van een vondstmelding een omcirkeld nummer geschreven. Zo staat ter hoogte van de muntschat het cijfer 29 (figuur 23). Hoogstwaarschijnlijk zijn de nummers verwijzingen naar een kaartje waarop de vindplaatsen zijn ingetekend. Helaas is die niet aan het dagboek toegevoegd.

Wel geeft hij een globale plaatsaanduiding. Van den Noordaa spreekt van een stuk grond in het Montforterbroek dat tussen de Vlootbeek enberg ligt. Hoogstwaarschijnlijk betreft 'berg' het laatste deel van een veldnaam, waarvan het eerste deel (bewust) niet is opgeschreven. Op grond van toponiemenonderzoek moet dit welhaast de *Brummenberg* zijn. Bovendien meldt hij dat de munten zijn aangetroffen in een turf. Dit betekent dat de munten zijn gevonden op een plek waar veen voorkomt. Dit moet in het dal van de Vlootbeek zijn. Met andere woorden: de 'vaag' beschreven plek komt wel-

Figuur 23. Tekstfragment uit dagboek van Van den Noordaa waarin de muntvondst wordt beschreven. In de kantlijn staat het cijfer 29 dat mogelijk een verwijzing is naar een kaart waarop de in zijn dagboek beschreven vindplaatsen staan aangeduid.

licht overeen met de vondstlocatie van 2009. Voorzichtigheid is echter geboden. Het is een opmerkelijk feit dat in tegenstelling tot RAAP de zoektochten van Nol Schoumakers geen gouden munten hebben opgeleverd. Schoumakers probeert de vindplaats zo lang mogelijk geheim te houden.

“Deze plek werd door mij goed bewaakt en ik zorgde er voor dat niemand iets ervan te weten kwam totdat ik een hele plek omgewroet had”. Lang heeft hij de plek echter niet verborgen weten te houden gezien het feit dat Van den Noordaa in 1905 al op de hoogte was van de muntschat. Ook burgemeester Geradts, koper van de munten, wist waar de munten gevonden waren. De burgemeester stelt bij aankoop van de munten de voorwaarde dat Schoumakers de vindplaats bekend maakt. Het lijkt dat

hij met enige tegenzin de exacte ligging van de vindplaats vrijgeeft. *“Wel moest ik den Heer Gerards de plaats aanwijzen waar deze gevonden waren. Zoo is dat geschied en weet juist het perceel te vinden”*. Mogelijk heeft hij aan zijn autobiografie het perceel waar de munten zijn aangetroffen, toevertrouwd. Helaas hebben we hiervan maar enkele passages tot onze beschikking.

Waarom wordt de geheimhouding van de exacte ligging van de vindplaats gekoesterd? Zowel door Van den Noordaa als door Schoumakers wordt de exacte vindplaats van de munten versluierd. Deze houding is te begrijpen, indien zij van mening waren dat op de plek nog meer munten te vinden zouden zijn. Om eventuele concurrenten geen kans te geven, werd de exacte vindplaats niet vermeld. Misschien heeft Van den Noordaa nog menig fietstocht richting Montfort ondernomen. Mogelijk heeft bij Nol Schoumakers nog een ander motief een rol gespeeld bij het versluieren van de exacte vindplaats. Het is zeker niet uit te sluiten dat hij de munten heeft gevonden op een perceel van iemand anders. Hij was er dan bij gebaat dat de grondeigenaar niet op de hoogte was van de muntschat, zodat hij de muntschat met niemand hoefde te delen. Mogelijk moeten zijn nachtelijke zoektochten in dit licht worden gezien.

4.7 Conclusie

Door Nol Schoumakers is in 1904, mogelijk iets eerder, een Romeinse muntschat ontdekt in het beekdal van de Vlootbeek bij Montfort. De schatvondst is in 1905 beschreven in een dagboek van een zekere Van den Noordaa, een luitenant die gelegerd was in Roermond. In 1942 heeft de vinder, de heer Schoumakers, zijn vondst beschreven in zijn autobiografie. De muntschat die uit 63 zilveren munten bestaat,

lag verspreid over een relatief groot oppervlak. De som van 63 munten is het eindresultaat van meerdere zoektochten die Schoumakers heeft ondernomen. Kort na de ontdekking zijn de munten voor een bedrag van 63 gulden verkocht aan een zekere Geradts, een verwoed verzamelaar van oudheden en tevens burgemeester van Posterholt. Door nazaten van Geradts zijn recentelijk een aantal, mogelijk uit de Romeinse schatvondst van 1904 afkomstige munten, op een muntenbeurs in Londen aangeboden. Op grond van de in het dagboek en de autobiografie genoemde toponiemen en vindplaatsbeschrijving is het bepaald niet uitgesloten dat de locatie van de oude vondstmelding overeenkomt met de vindplaats die in 2009 door RAAP Archeologisch Adviesbureau is ontdekt. Voorzichtigheid is echter geboden. In tegenstelling tot RAAP hebben de zoektochten van Nol Schoumakers geen gouden munten opgeleverd. Gezien het aantal van de door Nol geborgen munten is het bijzonder dat hij geen aurei heeft gevonden. Zekerheid kan alleen worden verkregen als zijn autobiografie (weer) opduikt, waarin wellicht verwijzingen naar de exacte vindplaats staan vermeld.

5 Koppen van Romeinse keizers onder het vergrootglas

5.1 Inleiding

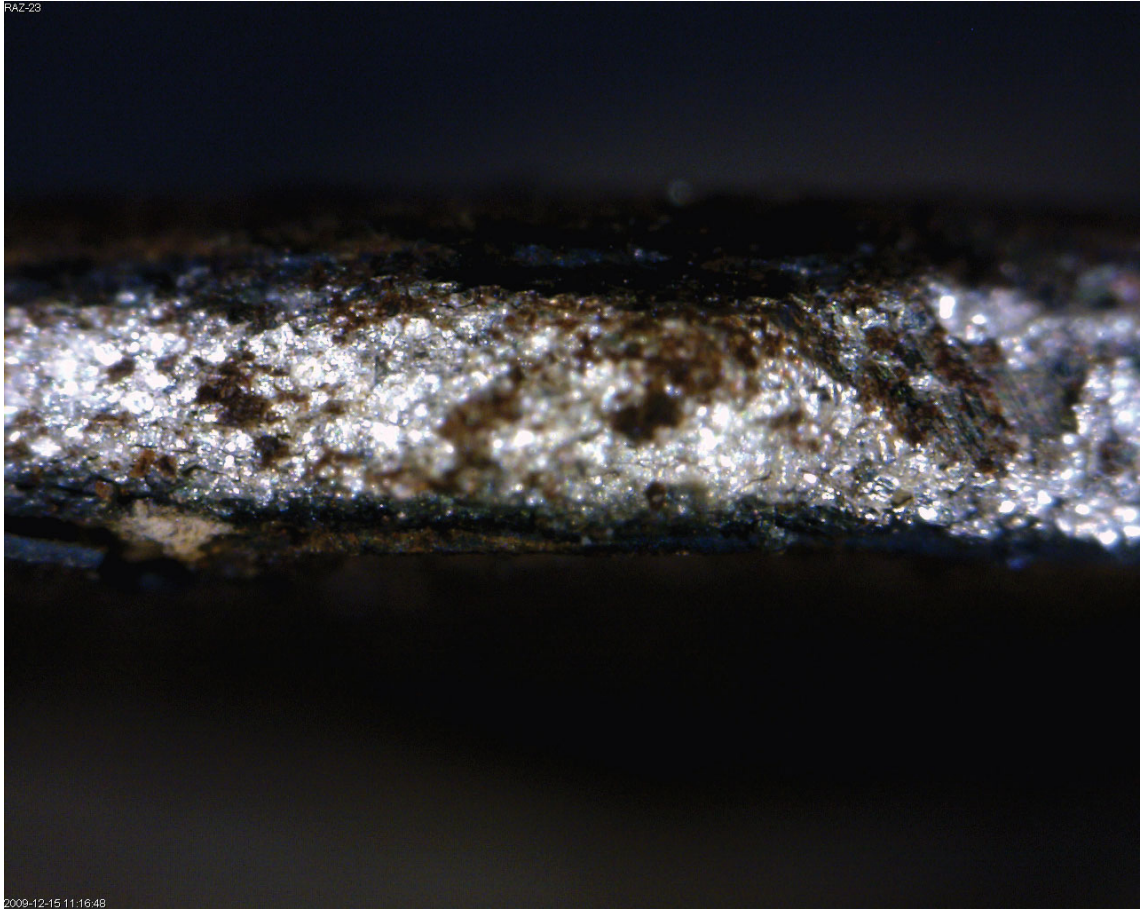
Ook na het doorlichten van de archiefkast was het werk allerm minst afgesloten. Om de onder de corrosielaag verborgen informatie van de munt bereikbaar te maken voor de archeoloog en de munten duurzaam te behouden, moesten de munten gereinigd en geconserveerd worden. In samenwerking met Restauratieatelier Restaura is een behandelplan voor de muntschat opgesteld.

Figuur 24a. 'Vers uit het veld': gouden munt van keizer Claudius.

Figuur 24b. 'Vers uit het veld': zilveren munt waarvan de muntbeeltenis nauwelijks herkenbaar is.

Figuur 25. Microscopische opname waarop de broze metaalstructuur van een gebroken munt te zien is.

5.2 Conditie van de munten als omgevingsindicator

De conditie van munten die uit de bodem afkomstig zijn, hangt af van de metaalsamenstelling van de munt en de bodemgesteldheid (van Heesch, 1998). Niet alle metaallegeringen oxideren op dezelfde wijze. Gouden munten zijn nauwelijks onderhevig aan oxidatieprocessen (figuur 24a). Zilveren of bronzen munten daarentegen, kunnen in erbarmelijke toestand worden aangetroffen. Deze regel gaat ook op voor de muntschat van Montfort. De gouden munten hebben de tand des tijds goed doorstaan, deze konden al in het veld gedetermineerd worden. Geheel anders was het met de zilveren munten gesteld. Een blauwgrijze corrosieaanslag en ijzeroxide

hadden zich plaatselijk hardnekkig aan het oppervlak gehecht, waardoor delen van de muntbeeltenis van vele munten zonder speciale behandeling nauwelijks herkenbaar waren (figuur 24b).

Als gevolg van het corrosieproces is het oppervlak van alle zilveren munten omgevormd tot een zacht, zilvergrijs patina dat gemakkelijk loslaat, zodat de afbeelding op de munt verloren kan gaan. Bij sommige munten is het corrosieproces diep onder het oppervlak doorgedrongen waardoor de munt erg broos is geworden. Van een tijdens de berging gebroken munt is een digitale microscoopfoto van het breukvlak gemaakt (figuur 25). Deze afbeelding laat de breekbare, broze structuur van het metaal zien.

In de corrosielaag ligt ook archeologische informatie verborgen. De conditie en spatiëring van munten zeggen namelijk ook iets over de specifieke omgeving waarin zij verbleven. De blauwgrijze corrosieaanslag en de specifieke omvorming van het oppervlak doen vermoeden dat de munten lange tijd, mogelijk vanaf de Romeinse tijd, in een zuurstofarme, humusrijke grond zijn verbleven. De zilveren munten van muntschat laten dan ook een geheel andere corrosievorming zien dan munten die in een zuurstofrijke zandgrond hebben verbleven (figuur 26). Met andere woorden, de munten hebben een lange periode in een natte omgeving, mogelijk in het veen, gelegen.

5.3 De reiniging en conservering van de munten

Voor aanvang van de reiniging en conservering van de munten is elk muntstuk voorzien van een uniek werknummer en zijn de al zichtbare gegevens vastgelegd in een korte beschrijving. Daarna zijn alle munten voor en na de behandeling in groepen van zes stuks aan de voor- en keerzijde gefotografeerd. Voor de foto's van de munten en de gedetailleerde omschrijving van de conditie en de behandeling van elke afzonderlijke munt wordt verwezen naar het restauratierapport (Restaura, 2010).

Het reinigen van de munten is met de grootst mogelijke voorzichtigheid geschied. De behandelingen van de munten zijn geheel handmatig uitgevoerd onder het binoculair (figuur 27). Bij het reinigen is gebruik gemaakt van fijn handgereedschap, zoals houten spateltjes en stiften.

Zoals eerder gezegd is de conditie van de gouden munten goed. Door de aard van het metaal zijn deze geldstukken nauwelijks onderhevig aan corrosieprocessen. Deze munten behoeften dan ook nauwelijks gerei-

Figuur 26. Boven: muntschat afkomstig van droge zandgrond waarvan de munten hun zilverglans hebben behouden; onder: munten uit Montfort met blauwgrijze corrosieaanslag.

Figuur 27. Reiniging en conservering van de munten in het restauratietelier van Restaura.

nigd te worden. Anders was het met de zilveren munten gesteld. Munten met een hardnekkig corrosieaanslag zijn behandeld met een decorroder om de aanwezige aanslag van het muntoppervlak te verwijderen. Door de corrosievorming in de zure bodem is de buitenzijde van de zilveren munten donker geworden en hebben deze een grijs uiterlijk gekregen. Deze donkere laag is het originele oppervlak en kan niet verwijderd worden zonder de muntbeeltenis aan te tasten. De kwaliteit van de muntbeeltenissen verschilt sterk. Bij diverse munten is de beeltenis scherp bewaard geble-

Figuur 28. Links: aureus van Tiberius (36-37 na Chr.); rechts: aureus van Nero (65-66 na Chr.).

ven. Bij andere munten is het oppervlak plaatselijk aangetast en zijn kleine putjes ontstaan door het corrosieproces.

Tot slot hebben de munten een verstevigende slotbehandeling ondergaan met de bedoeling ze te beschermen tegen invloeden van buitenaf. Bij het reinigen en conserveren van de munten is er zorg voor gedragen dat hun antieke uiterlijk bleef behouden. Om te voorkomen dat de munten een te nieuw en glimmend uiterlijk zouden vertonen, is de reiniging met de nodige terughoudendheid uitgevoerd. Een omschrijving van de conditie van elke afzonderlijke munt en de behandeling die hierop zijn toegepast, is terug te vinden in het restauratierapport van Restaura.

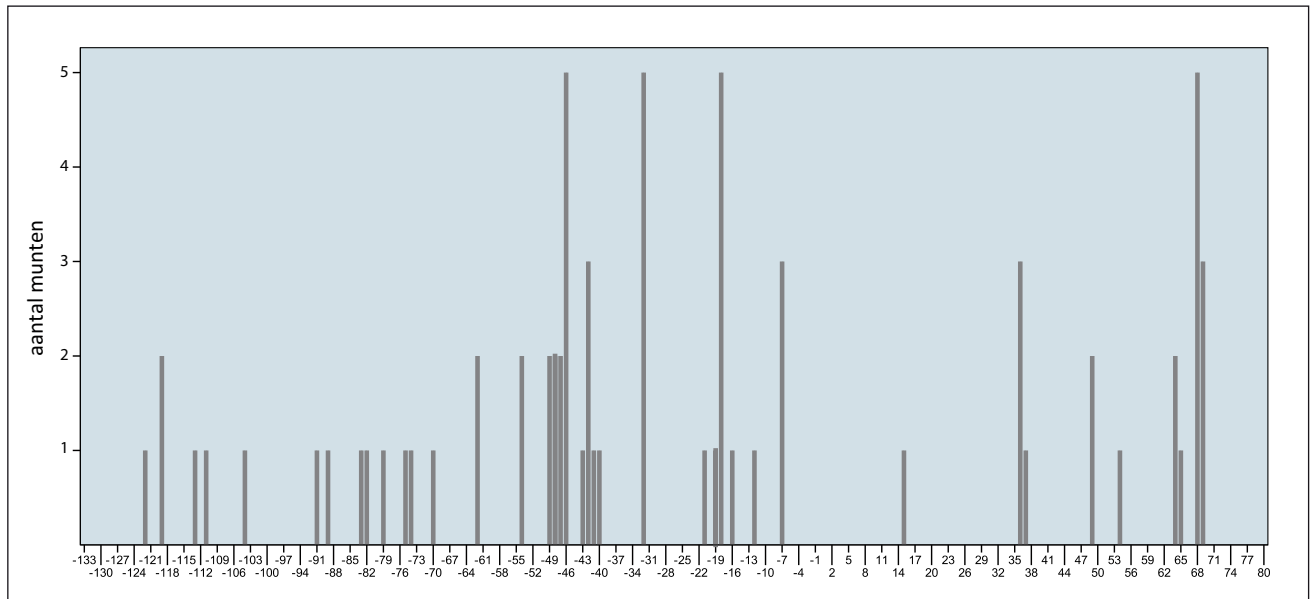
5.4 Beschrijving van de munten

Er zijn in totaal 71 munten geborgen, 65 van zilver en 6 van goud. Het Romeinse muntsysteem bestond uit de gouden *aureus*, de zilveren *denarius*, een zilveren *quinarius*, de uit messing bestaande *sestertius* en *dupondius* en de rood-

koperen *as*, *semis* en *quadrans*. Het is opvallend dat de munten van mindere waarde ontbreken in het spectrum van de Montfortse muntschat.

De munten beslaan de periode van 122 voor Chr. tot 69 na Chr. Voor de determinatie van de munten wordt verwezen naar bijlage 1. De munten laten een verschillende mate van slijtage zien, die in de meeste gevallen overeenkomt met de relatieve ouderdom van de munten: de jongste munten zijn het minst versleten. Dit is het duidelijkst te zien, wanneer we twee aurei naast elkaar leggen (figuur 28): de linker is een aureus van Tiberius uit 36-37 na Chr., de rechter een aureus van Nero uit 65-66 na Chr. De aureus van Tiberius vertoont evident een grotere mate van slijtage.

Het staafdiagram laat zien dat de muntschat in twee delen is op te splitsen: een deel bestaande uit Republikeinse denarii, die een heel eigen chronologische opbouw vertonen, en een deel uit het principaat, dat een wat onregelmatig beeld laat zien. Opvallend is dat de Augusteïsche munten allemaal dateren uit de vroege regeringsperiode van Augustus, en

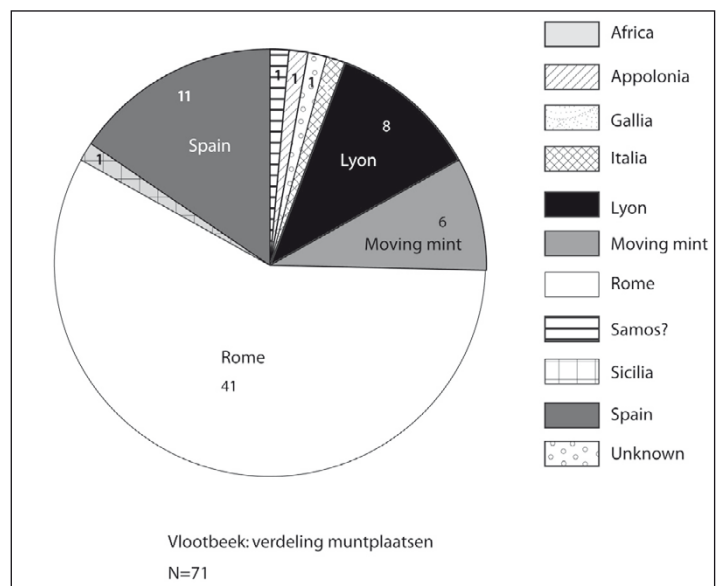

Stafdiagram. Het aantal munten (verticale as) en het jaar van muntslag (horizontale as).

dat de munten uit het principaat pas goed zijn vertegenwoordigd vanaf 36 na Chr. Kijken we naar het stafdiagram, dan zien we dat er een piek zit in het jaar 68, gevolgd door een veel lager aantal munten uit het jaar 69 na Chr. Uit dit jaar 69 dateren de jongste munten die in de muntschat zijn aangetroffen, de zogenaamde sluitmunten.

Het grote aantal Republikeinse munten dat in de muntschat is vertegenwoordigd, onderstreept dat in 69 nog vele denarii uit deze periode in omloop zijn. Het percentage Republikeinse denarii (56%) is normaal voor een schat uit deze periode (Aarts, 2000).

Het percentage 'moving mint' is aanzienlijk: het gaat hier onder andere om de zogenaamde *legioensdenarii* van Marcus Antonius die door de veldheer massaal zijn aangemunt in de legerplaatsen in de jaren 32-31 voor Chr. (figuur 29). Deze zilveren munten zijn lang in circulatie gebleven, aangezien zij een lager percentage zilver bevatten (91%) dan het overige zilver uit de Republiek en de 1ste eeuw na Chr. De munten met een hoog zilvergehalte

Cirkeldiagram. De plaats van herkomst van de munten.

werden namelijk aan het betalingsverkeer onttrokken en omgesmolten.

Tenslotte valt op dat er relatief veel munten zijn die zijn geslagen in Lyon en Spanje (zie cirkeldiagram). Het gaat hier om munten van Augustus en munten geslagen door Galba in 68 na Chr. (burgeroorlog).

Figuur 29. Legioensdenarius die is geslagen onder Marcus Antonius (32-31 voor Chr.). Op de munt staan de legerstandaarden van het twintigste legioen (LEG XX) afgebeeld.

5.5 Soorten muntschatten

Kan elke muntvondst in verband gebracht worden met een muntschat? Archeologen maken onderscheid tussen losse muntvondsten en schatvondsten (Aarts, 2000). *Losse vondsten* die veelal in nederzettingsterreinen worden aangetroffen, worden gezien als het resultaat van de accumulatie van muntverlies. Schatvondsten daarentegen kunnen bestaan uit grotere of kleinere hoeveelheden bij elkaar behorende geldstukken, die als totaliteit toevallig verloren zijn geraakt of door de eigenaar met opzet in de bodem zijn verborgen. Schatvondsten worden op hun beurt gewoonlijk weer onderscheiden in spaarschatten en omloopschatten (van Heesch, 1998).

Spaarschatten bestaan dan voornamelijk uit speciaal opzij gezette munten, veelal van bepaalde valuta of van betere kwaliteit. De spaarder geeft, in het laatste geval, voorkeur aan munten met een hoger zilver- of goudgehalte en gewicht. Dit type muntschat is vooral goed herkenbaar in periodes van gehalte- en gewichtverlaging van de munt.

Omloopschatten bestaan uit munten die doorgaans niet vooraf zijn geselecteerd en zijn daardoor min of meer een weerspiegeling van het in omloop zijnde geld

op het moment van verlies of verstopping. Denk daarbij bijvoorbeeld aan een verloren geraakte geldbeurs.

Laat de schatvondst van Montfort zich interpreteren als een spaar- of omloopschat of is het misschien eerder een optelsom van losse muntvondsten? Om hierop een gedegen antwoord te kunnen geven, moeten eerst enkele achterliggende vragen beantwoord worden:

1. Hebben de munten oorspronkelijk bij elkaar gelegen?
2. Wat is de hoogte van het bedrag dat de muntschat indertijd vertegenwoordigde?
3. Wat is de metaalsamenstelling van elke afzonderlijke munt?
4. Wat is het gewicht van elke afzonderlijke munt?

5.5.1 Muntschat of optelsom van losse muntvondsten?

Het is soms erg lastig om een onderscheid te maken tussen schatvondsten en losse vondsten. Als gevolg van grondbewerking en/of graafwerkzaamheden kunnen munten over een relatief groot oppervlak zijn verspreid, waardoor zij niet meer als behorende tot een muntschat worden herkend. De kans is dan zeer reëel dat een in oorsprong samenhangend geheel aan munten, een muntschat, wordt geïnterpreteerd als een optelsom van losse munten.

Ondanks het feit dat de munten van Montfort over een relatief groot oppervlak lagen verspreid, hebben zij hoogstwaarschijnlijk deel uitgemaakt van een muntschat. Het vondstverspreidingspatroon kent hiervoor een voldoende dichte vondstconcentratie. Buiten deze concentratie neemt de munt dichtheid in alle windrichtingen snel af (zie paragraaf 3.2.3 en figuur 10). De munten zijn waarschijnlijk begraven in een buidel, kistje of een ander

omhulsel. Van het omhulsel is echter niets meer teruggevonden. Als gevolg van turfste-ken, grondverplaatsing, egalisatiewerkzaamheden en landbouwbewerking zijn de munten verspreid geraakt over een relatief groot oppervlak. Sporen van een nederzetting of grafveld zijn ter plaatse niet aangetroffen. Dit is overigens niet verwonderlijk, omdat beekda-len doorgaans te nat zijn voor bewoning.

5.5.2 Hoogte van het bedrag

De muntschat van Montfort bestaat uit 65 dena-rii en 6 aurei. Een aureus vertegenwoordigt een waarde van 25 denarii. Totaal vertegen-woordigt de muntschat dus een waarde van 215 denarii. De vraag wat men indertijd van het totale bedrag kon kopen, is moeilijk te beantwoorden. Romeinse munten waren in de loop van de tijd onderhevig aan inflatie. De munten die geslagen zijn onder keizer Vitellius geven een indicatie van het moment van het verber-gen of het verliezen van de muntschat. In het jaar 69 na Chr. vertegenwoordigde het bedrag van 215 denarii destijds iets minder dan het jaarsalaris van een legionair. Niet bepaald een bedrag wat je in een verloren geraakte beurs verwacht. Wat kon je voor dit bedrag kopen? Om geld te kunnen uitgeven is een monetaire economie noodzakelijk, een economie waarin geld wordt gebruikt als universeel betaalmid-del op alle niveaus. Dit was vooral het geval in Rome en de rest van het tegenwoordige Italië. In de ver hier vandaan gelegen provincies ligt de zaak weer anders. In hoeverre was in het jaar 69 sprake van een monetaire economie in Gallia Belgica en Nedergermanië zoals die bestond in het centrum van het Romeinse Rijk (Aarts, 2000)? Door de komst van de Romeinen vond er zonder twijfel een proces van moneta-risering plaats van de inheemse samenleving. Door terugkeer van Bataafse soldaten die in het leger van de Romeinen gediend hadden, vond in het Nederlandse rivierengebied een snelle

Figuur 30. Een gekartelde denarius, een zoge-naamde 'serratus', die is geslagen onder C.NAEVIUS BALBUS (79 voor Chr.).

spreiding van Romeinse munten plaats. Hier-door raakte de plaatselijke bevolking bekend met munten als geld, hoewel zij waarschijn-lijk niet in deze hoedanigheid hebben gefunc-tioneerd op het platteland (Aarts, 2000). In deze inheemse samenleving kenden munten ook andere, reeds bestaande gebruikssferen. Munten werden behalve voor soldijbetalingen ook gebruikt voor geschenken, diplomatieke giften, religieuze en sociale betalingen (van Heesch, 1998).

5.5.3 Metaalsamenstelling en gewicht van de munten

In de Laat-Republikeinse periode en Vroege Keizertijd werden vele denarii geplateerd. Geplateerde munten zijn antieke vervalsingen waarbij de koperen of ijzeren kern bedekt werd met een laagje zilverfolie (van Heesch, 1998). In de muntschat is een aantal zogenaamde serrati vertegenwoordigd. Dit zijn denarii waar-van de rand is getand met de bedoeling te laten zien dat zij geheel uit zilver bestonden (figuur 30).

Ook het munthuis waar de munt is geslagen zegt iets over de kwaliteit van de munt. Alle munten zijn afkomstig uit de officiële munta-teliers. Bovendien zijn later op een aanzienlijk aantal denarii van de Romeinse Republiek con-

Figuur 31. Zilveren denarius van A. LICINIUS NERVA (113-112 voor Chr.) met het controlemerkje MIC van een geldwisselaar.

trolemerkjes aangebracht: de afdrucken van beitelts of stempels die door geldwisselaars werden gebruikt om de munten te testen of het ging om geplaatste exemplaren (figuur 31).

Om meer zekerheid te krijgen over de metaalsamenstelling van de munten is op elke afzonderlijke munt een metaalanalyse uitgevoerd met behulp van röntgenfluorescentie (X-Ray Fluorescence). Hiermee is de metaalsamenstelling van elke munt met een grote nauwkeurigheid vastgesteld. Hierbij dient aangetekend te worden dat het hier een zeer plaatselijke oppervlakteanalyse betreft die niet representatief hoeft te zijn voor de gehele metaalsamenstelling van een munt. Als gevolg van corrosieproces kan het resultaat van de plaatselijke meting afwijken van de metaalsamenstelling van de gehele munt.

De waarde van een munt wordt niet alleen bepaald door het goud- of zilveragehalte, maar ook door het gewicht. Na de reiniging is elke afzonderlijke munt gewogen. Ook hierbij dient een aantekening gemaakt te worden. Als gevolg van corrosie kan ook het gemeten gewicht in enige mate afwijken van het oorspronkelijke gewicht van de munt. Voor de gemeten waarden wordt verwezen naar het restauratierapport (Restaura, 2010).

Figuur 32. Zilveren munt uit het jaar 12 voor Chr. geslagen onder Augustus, met aanzienlijke gebruiksslijtage.

Gezien het feit dat maar liefst 65 denarii in de muntvondst zijn vertegenwoordigd, is het zeer opmerkelijk dat er geen enkele geplaatste munt is aangetroffen. Opgravingen van nederzettingsterreinen laten vaak een geheel ander beeld zien (Aarts, 2000). Veelvuldig worden op deze terreinen zilveren munten met een ijzeren of koperen kern gevonden.

Opvallend is het verschil in gewicht tussen de goudmunten. De aurei die geslagen zijn onder keizer Nero, zijn opmerkelijk lichter van gewicht dan die van zijn voorgangers. Alle aurei van Nero zijn geslagen na 64 na Chr., het jaar dat de keizer een munthervorming heeft doorgevoerd.

Ook het gewicht en zilveragehalte van de denarii kent een grote variatie. Het gewicht varieert tussen 2.19 g en 3.69 g.

De meetresultaten van het zilveragehalte laten eveneens grote verschillen zien van 88,5% tot 99%. Er lijkt zich in de meetresultaten een lichte trend af te tekenen dat de denarii die vanaf Nero zijn geslagen iets lichter zijn en iets minder zilveragehalte kennen dan die van zijn voorgangers. Voorzichtigheid is echter geboden. De munten passeerden de handen van bestuurders, soldaten in Romeinse dienst, handelaren en boeren. Voor het dagelijkse betalingsverkeer werden voornamelijk koperen en zilveren munten gebruikt. Deze munten konden snel van eigenaar wisselen.

Als gevolg van deze omloopsnelheid trad er gebruiksslijtage van de munt op. Zowel de muntafbeelding als het randschrift werd hierdoor minder scherp tot er uiteindelijk enkel de contouren van een afbeelding doorschemerden (figuur 32).

In tegenstelling tot de oudere munten, waarvan de muntbeeltenis doorgaans sterk is afgesleten, zijn de muntafbeeldingen op de jongste denarii zeer scherp. Het is dan ook niet verwonderlijk dat een zilveren munt die meer dan 100 jaar heeft gecirculeerd, minder zal wegen dan zijn oorspronkelijke gewicht. Ook kan het gewicht van een munt sterk beïnvloed zijn door het corrosieproces. Als gevolg van corrosie kunnen gaten in het metaal ontstaan en kleine metaaldeeltjes afbrokkelen.

Met andere woorden: zowel de gemeten metaalsamenstelling als het gewicht van elke afzonderlijke munt is slechts indicatief. Vergaande conclusies kunnen hieraan niet worden verbonden.

5.5.4 Omloop- of spaarschat?

De muntschat van Montfort heeft zowel het karakter van een omloop- als een spaarschat. De Romeinse muntschat mag in zekere zin beschouwd worden als een omloopschat, een 'venster' van de geldcirculatie op de plaats en in de tijd van verberging of verlies. De muntschat bestrijkt een vrij lange periode van 122 voor Chr. tot 69 na Chr. en is min of meer gelijkmatig in tijd verdeeld. Dat de muntschat deze tijdsdiepte kent, is normaal voor een schat uit deze periode. Bovendien zijn in het muntspectrum munten vertegenwoordigd met een relatief laag zilveragehalte en gewicht. Dit alles betekent echter niet dat de muntschat een getrouwe afspiegeling is van het ter plaatse in omloop zijnde geld. Zoals eerder gezegd bestond het muntsysteem uit de gouden *aureus*, de zilveren *denarius*, een zilve-

ren *quinarius*, de uit messing bestaande *sestertius* en *dupondius* en de roodkoperen *as*, *semis* en *quadrans*. Het is niet waarschijnlijk dat de eigenaar van de schat alleen maar over zilveren goudstukken beschikte. Dat het muntspectrum van de Montfoortse muntschat enkel goud- en zilverstukken bevat, geeft aan dat de munten zijn geselecteerd. Dit geeft de schat het karakter van een spaarschat. Voorkeur hadden de meest waardevolle munten die deel uitmaakten van de toenmalige geldcirculatie. Het kleingeld, zo lijkt het, bleef in de beurs en daardoor direct beschikbaar voor uitgave. Het is daarom niet vreemd dat het kleingeld, zoals koperstukken en geplateerde munten, ontbreken in de muntschat. Deze gedachtegang wordt versterkt door de hoogte van het bedrag van de muntschat. De muntschat van Montfort vertegenwoordigde destijds een bedrag van 215 denarii, iets minder dan het jaarsalaris van een legionair uit de tijd van Nero. Dergelijke geldbedragen worden doorgaans niet verwacht in een geldbeurs.

5.6 Archeologische context van de muntschat

Muntschatten kunnen verder weer onderverdeeld worden in categorieën die verwijzen naar hun archeologische context (van Heesch, 1998). Muntschatten kunnen onder andere aangetroffen worden in nederzettingen, graven, heiligdommen, moerassen en beekdalen. Muntvondsten in heiligdommen, moerassen, beekdalen en soms ook in gebouwen (zogenaamde bouwoffers), worden gerekend tot de votiefvondsten. Dit zijn vondsten die om een religieuze reden zijn gedeponeerd.

De archeologische context van een muntschat kan vastgesteld worden op grond van vondsten en bodemsporen die bij de muntschat of directe omgeving zijn aangetroffen. Zowel nederzet-

tingen als graven en heiligdommen kennen namelijk een typisch vondstspectrum. Nederzettingen worden doorgaans gekenmerkt door een grote hoeveelheid afval (scherven, verbrande leem, houtskool en in sommige gevallen ook slachtafval en bouwpuin) en sporen van gebouwen. Bij muntschatten in grafvelden worden vaak crematieresten, complete potten en bijgiften aangetroffen in een grafkuil. Votiefvondsten bestaan uit een accumulatie van muntstukken, vooral van zilveren, bronzen en koperen munten, die door de bezoekers op een specifieke, voor hen belangrijke plek werden achtergelaten. Niet alleen munten, maar ook andere objecten, zoals mantelspelden en soms ook wapens werden geofferd.

5.6.1 De muntschat van Montfort, een geïsoleerde schatvondst?

In welke archeologische context moet de muntschat van Montfort gezien worden? Tijdens het laagsgewijs verdiepen van het opgravingsvlak zijn geen andere Romeinse vondsten aangetroffen. Evenmin zijn in de niet-verploegde ondergrond bodemsporen of verkleuringen aangetroffen die in verband gebracht kunnen worden met een gebouw of graf. Het vondstspectrum komt dus niet overeen met dat van een nederzettingsterrein of grafveld.

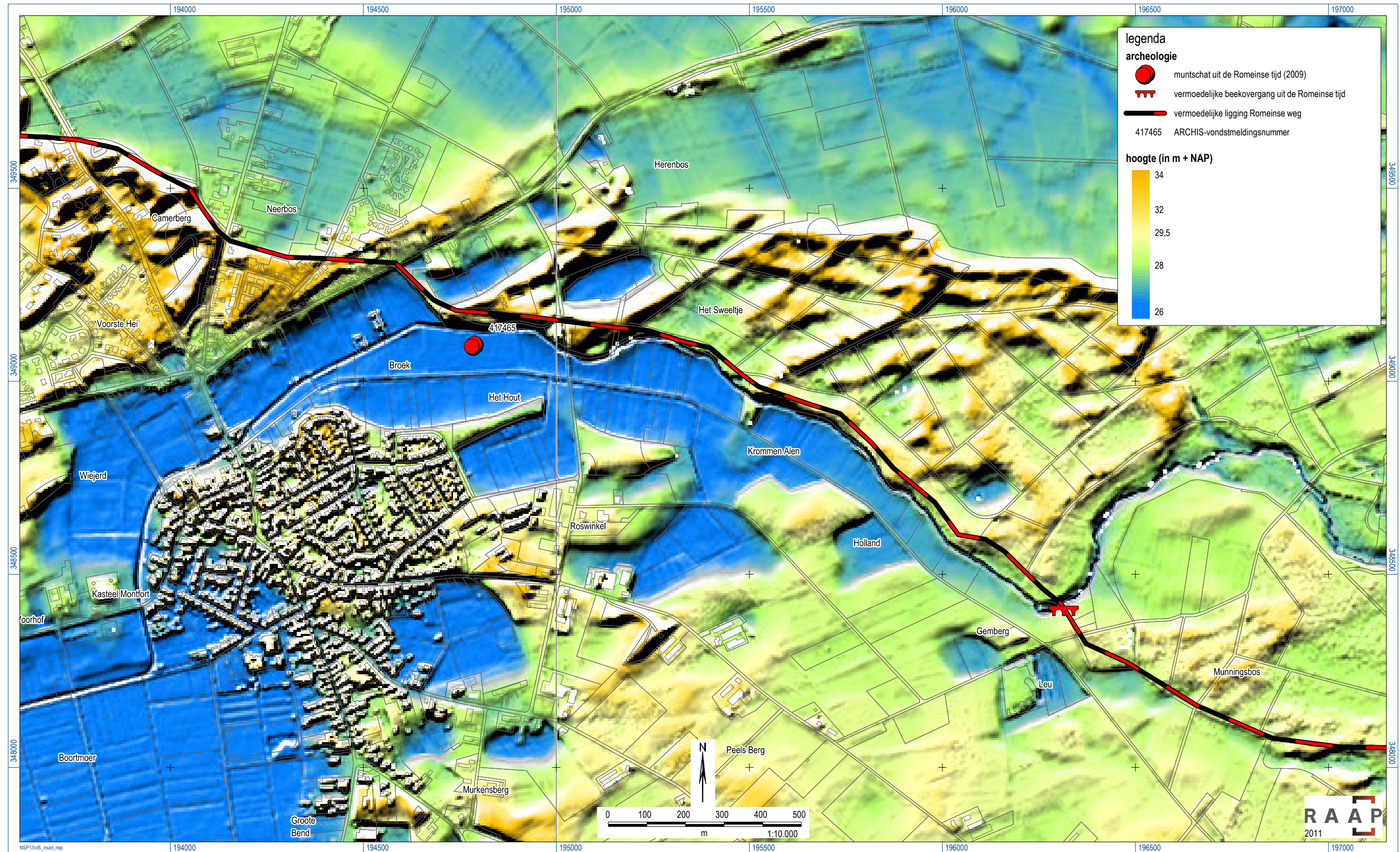
Tot votiefvondsten worden ook muntschatten gerekend die op natte plaatsen (vennen, moerassen en beekdalen) zijn aangetroffen. Ook de muntschat van Montfort is in een nat gebied, een voormalig moeras in het beekdal van de Vlootbeek, gevonden. De nodige voorzichtigheid over de exacte vindplaats van de muntschat is echter geboden. Als gevolg van grondverplaatsing is de muntschat uit haar archeologische context geraakt (zie paragraaf 3.2.5), waardoor de specifieke plek voor de votiefvondst onzeker blijft. Echter ook het vondstspectrum van de muntschat komt niet overeen

met dat van een votiefvondst. Gouden munten zijn normaliter niet in het vondstspectrum van een votiefvondst vertegenwoordigd. Bovendien worden in dergelijke votiefvondsten ook koperstukken en andere metalenvoorwerpen gevonden zoals fibulae, paardentuig en soms ook wapens en wapenuitrustingsstukken. Dergelijk metalen voorwerpen en kleingeld zijn niet in de schatvondst van Montfort aangetroffen. Het is dan ook zeer twijfelachtig om de muntschat van Montfort te beschouwen als een votiefvondst.

5.6.2 Een muntschat langs een Romeinse weg?

Ondanks de relatief grote opgraving heeft de muntschat van Montfort daarbinnen geen specifiek aanwijsbare en nauw te lokaliseren archeologische context gekregen. Dit weerhoudt ons er echter niet van de archeologische context van de muntschat van Montfort te duiden door deze te plaatsen in het omliggende Romeins cultuurlandschap.

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van de reeds bekende archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARCHEologisch Informatie Systeem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geraadpleegd. Rondom Montfort zijn veel losse vondsten uit de Romeinse tijd gedaan. Het gaat vooral om munten. Ten oosten van Montfort, ten zuiden van de Vlootbeek, zijn ook enkele vindplaatsen van keramiek bekend die duiden op bewoning en begraving in de Romeinse periode. Niet alle archeologische vindplaatsen zijn geregistreerd in ARCHIS. Zoals beschreven in paragraaf 4.2 en 4.3 had de Roermondse oudmilitair Van den Noordaa melding gemaakt van alle vondsten die hij van boeren en landarbeiders had aangekocht. In zijn dagboek wordt tevens een bijzondere vindplaats in het Vlootbeekdal beschreven. Bij het beschrijven van een vindplaats waar een aantal stenen bijen is

Figuur 33. Uitsnede van de AHN kaart met daarop de tijdens de archeologische begeleiding aangetroffen Romeinse muntschat, de vermoedelijke ligging van een Romeinse route en de beekovergang.

gevonden, vermeldt hij tussen de regels door: “Hier zouden nog palen van een Romeinse brug te vinden zijn”. In de zijlijn is een kaartje getekend waarop de vindplaats is afgebeeld. De vermeende beekovergang bevindt zich in het Vlootbeekdal ten noorden van de Goudberg in het beekdal van de Vlootbeek. De door de oud-militair aangeduide plek van een mogelijke oversteekplaats en de aan het noordzijde van de Vlootbeek liggende landduin, voldoen zeer goed als locatiekeuze voor een weg met bijbehorende brug (figuur 33).

Plekken waar wegen, bruggen of doorwaadbare plaatsen door onze voorouders werden aangelegd, werden vooraf zorgvuldig gekozen (Roymans, 2005). Uitgangspunt hierbij is het principe van de minste moeite: er werd gekozen voor de snelste, meest efficiënte en meest economische route. De voorkeur voor een oversteekplaats was een plek waar het beekdal of moerasachtige laagte relatief smal en het water niet te diep was, de oevers niet te steil waren en de ondergrond uit stevig materiaal bestond. Om het gehele jaar de wegen te kunnen gebruiken, werden de wegen aangepast aan de landschappelijke situatie en lagen deze bij voorkeur op de hogere ruggen en welvingen van het landschap. Laaggelegen gebieden werden zoveel mogelijk gemeden. Deze zones vormden vooral in de winterperiodes één grote modderpoel, waardoor het doorgaande verkeer werd belemmerd. Op de hoge zandrug zou dus zeer goed een Romeinse weg kunnen hebben gelopen die oost-west was georiënteerd en ruwweg tussen Maasbracht en Krefeld-Gellep liep. Wellicht was deze weg een westelijke voortzetting van de Romeinse weg (Reichmann, 2001). Indien op de hoge oever van het Vlootbeekdal inderdaad een Romeinse weg heeft gelegen, komt deze vlak in buurt van de plek waar de muntschat is gevonden. Daarmee zou de plek ook

weer infrastructureel verbonden zijn met het grotere wereldgebeuren van dat moment. Is het misschien een weggebruiker, bijvoorbeeld een handelaar of een militair, die zijn geld verloren of verstopt heeft?

5.7 Sluilmunt

Uit welk jaar dateert de schatvondst? De muntschat van Montfort is samengesteld uit munten van zeer wisselende ouderdom. De datering van een muntschat is het moment waarop deze verloren is geraakt of in de bodem is verstopt. De datering van de muntschat is gebaseerd op de jongste munt (sluilmunt), die een *terminus post quem* (*tpq*) levert voor het moment dat de schat in de grond terecht is gekomen. In dit geval hebben we drie sluitmunten; het gaat om drie denarii van keizer Vitellius uit het jaar 69. Het is niet mogelijk om uit te maken welke de jongste van de drie is. Twee ervan dateren op zijn laatst uit juli 69, voor de derde is dit niet vast te stellen. Hoever het moment van begraving van deze *tpq* vandaan ligt, is moeilijker te bepalen. De datering van de sluitmunt hoeft immers niet te beteken dat de muntschat in het jaar 69 verloren of verborgen is. De munten kunnen, vanaf het muntatelier tot het moment van verloren raken of verstopten, een lange reis achter de rug hebben, zowel in afstand als in tijd. Twee munten van Vitellius zijn geslagen in het muntatelier van Lyon. De derde munt is afkomstig uit Spanje. Gewoonlijk hebben munten enige tijd nodig om in de muntcirculatie ver buiten de muntplaats opgenomen te worden. Uitzonderlijke situaties daargelaten. Daarnaast is het nog maar de vraag of de muntschat compleet is. Gezien het grote oppervlak waarover de muntschat lag verspreid, is het in theorie mogelijk dat niet de gehele schatvondst is geborgen. Tevens is het mogelijk dat een deel van de muntschat reeds is ‘gerooid’, bijvoor-

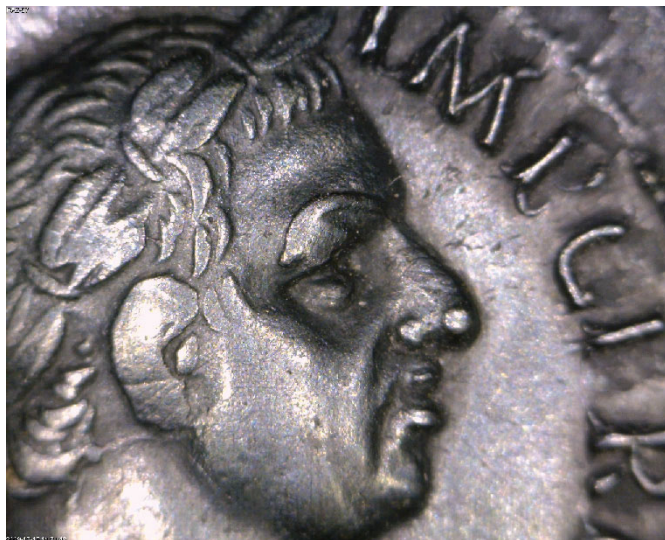
beeld door Nol Schoumakers in het begin van de negentiende eeuw (zie hoofdstuk 4). Dit betekent dat een nog niet bekende munt de feitelijke sluitmunt zou kunnen zijn.

Indien ervan uitgegaan wordt dat de muntvondst van 2009 representatief is voor de complete schat, is het zeer aannemelijk dat de muntschat verloren of verborgen is rond het jaar 70 na Chr. De nauwelijks aangetroffen gebruiksslijtage op de drie jongste munten is een extra aanwijzing dat de datering van verliezen of verstoppingen niet veraf kan liggen.

Ondanks de beperkingen van het metaalonderzoek lijken de meetresultaten ook in deze richting te wijzen. In het gewicht van de gouden munten is de munthervorming herkenbaar die in het jaar 64 onder keizer Nero is doorgevoerd. Eén van de maatregelen was dat het gewicht van de aureus naar beneden werd gebracht van 7.69 tot 7.34 g. Het is niet verwonderlijk dat aurei van vóór de munthervorming relatief snel uit de geldcirculatie verdwenen. Het hersmelten van gangbare munten om stukken met een lager gehalte en/of gewicht in omloop te brengen is een klassiek middel van overheden om aan geldcreatie te doen. In de muntschat van de Vlootbeek zijn maar liefst drie (50%) van de goudmunten van vóór de munthervorming vertegenwoordigd. Indien de schatvondst later dan 70 na Chr. in de bodem zou zijn geraakt, is het zeer aannemelijk dat het aantal hoogwaardige gouden munten in de schatvondst lager zou zijn geweest.

5.8 De schathorizont

Bij nadere beschouwing van de verspreidingskaart van muntschatvondsten laat zich een patroon herkennen. Perioden die gekenmerkt worden door oorlogen of vijandelijke plundertochten hebben aanzienlijk meer

Figuur 34. Detailopname van één van de stempelse munten van Vitellius.

schatvondsten opgeleverd, waarbij de concentratie van muntschatten het strijdtoneel volgt. Zo kunnen opeenhopingen van gelijktijdige muntschatten aanwijzingen zijn voor historische gebeurtenissen van politieke of militaire aard.

Nero pleegde zelfmoord in het jaar 68, waarna een bloedige strijd om de opvolging ontbrandde. In het zogenaamde Vierkeizerjaar (68-69) beklommen achtereenvolgens Galba, Otho, Vitellius en Vespasianus de keizerstroon. Deze korte maar hevige periode van onrust werd door de Bataaf Julius Civilis en zijn volgelingen aangegrepen om in opstand te komen tegen de Romeinen. Zij kwamen in verzet omdat de Bataafse vrijheid en onafhankelijkheid was aangetast. Dit streven werkte aanstekelijk; niet alleen Germaanse, maar ook Gallische stammen kwamen in opstand. De vijandelijkheden begonnen in de zomer van 69 in het Nederlandse riviergebied. Binnen enkele weken waren de Romeinen uit het Nederlandse rivierengebied verdreven. De Romeinse legerkampen waren daarbij in vlammen opgegaan. De opstand was meer dan een klein binnen-

brandje. Militaire successen van de opstandelingen volgden elkaar snel op. De Over-Betuwe en de Romeinse legerplaatsen Xanten, Bonn, Trier, Neuss en Keulen werden ingenomen. Civilis wist tot diep in België door te dringen. De kansen keerden echter. Vanuit Italië, Spanje en Brittannië rukten verse Romeinse legioenen op in de richting van Germanië. Hun legeraanvoerder was Cerialis, een familielid van keizer Vespasianus. Hij wist Trier te heroveren en de Bataven en hun bondgenoten steeds verder terug te dringen. De Bataven waren oorlogsmoe. Er werd besloten tot een onderhoud van beide legeraanvoerders. De onderhandelingen zouden gevoerd zijn op een brug waarvan het middenstuk was verwijderd. Civilis zou aan de ene, Cerialis vanaf de andere zijde de vredesonderhandelingen gevoerd hebben. Wat precies de uitkomst is geweest, weten we niet. De geschiedschrijver Tacitus eindigt hier zijn verhaal.

Het jaar 69, dat in de vaderlandse geschiedenis bekend staat als het jaar van de Bataafse Opstand, valt in een periode van veel krijgsgeweld. Kortom, een schathorizont die meerdere muntschatten zou kunnen opleveren. Dit is tot op heden echter niet het geval. De enige muntschat die tot nu toe in verband kon worden gebracht met de Bataafse Opstand, is de muntvondst die tijdens opgravingen onder het Domein van Utrecht is aangetroffen. Tussen de resten van een Romeins legerkamp werden bij elkaar in een kluitje maar liefst 50 gouden munten ontdekt. De meeste munten zijn uit de tijd van Nero. De muntschat wordt in verband gebracht met een Romeinse officier die zijn spaargeld uit voorzorg heeft begraven. De munten moeten vlak voor de komst van de Bataven zijn verstopt. De muntschat van Montfort zou wel eens de tweede muntschat in Nederland kunnen zijn die in verband staat met de Bataafse opstand.

6 Koppen van Romeinse keizers in het beekdal van de Vlootbeek

6.1 Meer dan het stillen van wetenschappelijke honger

Voor archeologen staat het wetenschappelijk argument, de muntschat van Montfort als kennisbron, centraal. Voor politici, opdrachtgevers en omwonenden gelden vaak andere argumenten. Hun houding ten opzichte van het archeologisch erfgoed wordt veelal meer bepaald door esthetische argumenten en kansen voor educatief en toeristisch gebruik.

Voor een brede publieke betrokkenheid, en daarmee maatschappelijk draagvlak, is het ook wenselijk dat de muntschat van Montfort beleefd kan worden. Het is daarom terecht dat de muntschat een prominente plek krijgt toebedeeld in het museum van Sint Odiliënberg.

Figuur 35. De burgemeester van de gemeente Roerdalen (rechts), de voorzitter van het waterschap Roer en Overmaas (in het midden) en de trotse vinder van de eerste munt (links) bewonderen de muntschat tijdens de perspresentatie.

Het beleefbaar maken van de muntschat is ook op een andere wijze tot stand gebracht, namelijk door de plek waar de schatvondst is aangetroffen en het achterliggende verhaal zichtbaar te maken in het landschap. Voor deze ruimtelijke invulling is gekozen omdat de muntschat van Montfort een hoge waardering kent bij het brede publiek, getuige de vele krantenartikelen, de grote opkomst bij de perspresentatie, radio- en tv-uitzendingen, de vele websites die op het internet de vondst melden en niet te vergeten de muntschat als inspiratiebron voor de carnavalsoptocht van Montfort (figuur 35).

Bovendien is de muntschat een indirecte verwijzing naar een belangrijke geschiedkundige gebeurtenis, namelijk de Bataafse Opstand die is beschreven door de Romeinse geschiedschrijver Publius Cornelius Tacitus (56-117 na Chr.). Het is dankzij hem dat we zoveel te weten zijn gekomen over onze Bataven. Hiermee is het hoofdstuk over de Bataven in het geschiedenisboek echter allerminst afgesloten. Tijdens de Renaissance werden de Romeinse teksten met deze oude verhalen herontdekt en in heel Europa opnieuw gelezen. In ons land zijn de verhalen zelfs onderdeel van onze geschiedenis geworden. Dit blijkt uit de manier waarop de oude verhalen zijn verwerkt in geschriften van geschied- en oudheidkundigen, in literaire teksten en in de beeldende kunst. Een bekend voorbeeld hiervan is het schilderij van Rembrandt uit 1661/1662 getiteld 'De Samenzwering van Claudius Civilis' (figuur 36).

Deze beschrijvingen en kunstuitingen kunnen niet los worden gezien van de maatschappelijke positie van de maker en de tijd waarin hij leefde (Langereis, 2004). De Bataafse Opstand kwam in de volle belangstelling toen de Nederlanden in de tweede helft van de zestiende

eeuw zelf in opstand kwamen tegen Spanje. In de Bataven meende de zestiende-eeuwer zichzelf te herkennen en daardoor als rechtvaardiging te kunnen gebruiken voor eigentijdse aangelegenheden. Het Bataafse verleden ging als legitimatie dienen voor het streven naar onafhankelijkheid, en later als lichtend voorbeeld voor de van het pad der voorvaderen afgedwaalde tijdgenoten. De oude verhalen zijn daardoor onderdeel geworden van onze historische cultuur. Het is dus ook niet verwonderlijk dat de Bataafse Opstand tot de Canon van de Nederlandse geschiedenis behoort.

6.2 Het gewenste imago als muntbeeltenis

Van ongeveer 150 voor Chr. tot het einde van de vijfde eeuw na Chr. omvatte het Romeinse rijk het hele gebied tussen Zuid-Schotland en Noord-Mesopotamië. De Romeinen wisten dit enorme territorium, met een grote verscheidenheid aan volkeren, zonder al te veel onlusten bijeen te houden. Daarbij was, vanaf rond het begin van de jaartelling, een grote rol weggelegd voor de Romeinse keizers, die door hun gedrag en zelfpresentatie de focus voor Romeinse identiteitsvorming konden worden (Hekster, 2009). Hoewel de ultieme autoriteit bij de keizer lag, was hierbij steun van onderdanen, soldaten en magistraten in Rome en de provincies noodzakelijk. De eigen presentatie bepaalde soms nog meer dan zijn daden of een keizer geaccepteerd en gesteund werd. Met andere woorden, het imago van de keizer was één van de belangrijke pilaren waarop zijn macht was gebaseerd. Het probleem was daarbij voor veel keizers dat de verschillende groepen binnen het Romeinse rijk die van belang waren voor machtsuitoefening verschillende verwachtingen hadden van wat hun keizer moest doen en hoe hij zich moest presenteren.

Figuur 36. De samenzwering van Claudius Civilis (Rembrandt 1661/1662). (bron: Tümpel, Christian, 1986, Rembrandt Harmensz van Rijn, Uitgeverij Mercator)

Zo maakten de keizers gretig gebruik van munten om zichzelf en hun verwezenlijkingen aan hun onderdanen voor te stellen. Bij de Romeinen waren munten daarom niet alleen een betaalmiddel, maar ook een manier om de herinnering aan belangrijke politieke, militaire gebeurtenissen of personen levend te houden of een politieke boodschap door te geven (Zadoks, 1974). Daar de munten van hand tot hand gingen, waren zij in een tijd zonder moderne communicatiemiddelen één van de weinige mogelijkheden om bepaalde zaken wereldkundig te maken. Een letterlijk 'handzamer' massamedium was in die tijd niet denkbaar.

6.3 Geschiedenis op de plek

Het idee van een munt als communicatiemiddel om bepaalde gebeurtenissen wereldkundig te maken, is als inspiratiebron gebruikt

om de muntschat op de plek van de vondst te presenteren aan het grote publiek. In samenwerking met het Waterschap Roer en Overmaas, de Gemeente Roerdalen, het Limburgs Landschap, Heemkundekring Roerstreek en RAAP Archeologisch Adviesbureau is de muntschat van Montfort en het achterliggende verhaal beleefbaar gemaakt door de beeltenis van vijf munten in diepreliëf uit te vergroten in hardstenen muntmedaillons (figuur 37).

Deze tot 45 cm in doorsnede vakkundig en ambachtelijk uitvergrote muntbeeltenissen zijn vervolgens verankerd op grote Maaskeien die op hun beurt weer zijn geplaatst langs het Pieterpad, de bekendste LangeAfstandsWandelroute (LAW) van Nederland die loopt van Pieterburen in Noord-Groningen tot de Sint-Pietersberg nabij Maastricht in Zuid-Limburg. Hiermee zijn weer nieuwe parels aan het Pieterpad geregen.

Figuur 37. Het uithouwen van de muntmedaillons.

De primaire doelgroep wordt echter gevormd door de lokale bewoners, schoolkinderen (omgevingsonderwijs: geschiedenisles op de plek), recreanten en toeristen. Daartoe is het geheel tevens opgenomen in het zogeheten *Ommetje*.

Geschiedenisles in een notendop

Uit de totale muntschat zijn vijf munten geselecteerd die uitgewerkt zijn als muntmedaillon. De gehanteerde selectiecriteria waren:

- aan de muntbeeltenis moet een aansprekend verhaal gekoppeld kunnen worden,
- het verhaal moet de grote lijnen van de Romeinse geschiedenis schetsen, vooral daar waar het gaat ook om het verloop van de vaderlandse geschiedenis, en
- de vijf muntmedaillons moeten samen een meerwaarde opleveren in een chronologisch doorlopend verhaal.

De vijf geselecteerde munten zijn:

1. De munt van Julius Caesar

Caesar was in de eerste plaats ambitieus. Hij wist zich als aristocraat voorbestemd om over Rome te regeren. Zijn welbespraaktheid, militair inzicht en politieke genie waren de basis van zijn succes (www.wikipedia.nl). Hij is het die met zijn legioenen richting Nederland oprukte. Na het verslaan van enkele Gallische stammen in België in 57 voor Chr. wisten Romeinse troepen door te dringen tot in, of tenminste tot zeer dichtbij, het zuiden van Nederland. Hij heeft zijn ervaringen in deze regio in een dagboek genoteerd: het klassiek zevendelig werk *Commentarii de bello Gallico* (Verlagen van de Gallische Oorlogen). Dit is de eerste geschreven geschiedenis over ons land. Op de munt staat een olifant afgebeeld die met zijn voorpoot de overwinningshoorn van de Galliërs in de vorm van een draak vertrapt, een symbool voor de kracht van Caesar. De munt is geslagen ca. 49-48 voor Chr. Het signaal dat hier afgegeven wordt is duidelijk: Caesar overwint Gallië (figuur 38).

Ondanks zijn successen kreeg Caesar politieke tegenwind. De leden van de senaatspartij waren het niet eens met de reorganisatie van het staatsbestel (dictatuur), omdat de laatste keer dat zij een koning hadden hij de Romeinen alle rechten had ontnomen. Dus wilden zij het republikeinse staatsbestel behouden, hoewel dat oude systeem slecht berekend was op de gigantische omvang die het Rijk gekregen had. Op 15 maart van het jaar 44 voor onze jaartelling vond er een aanslag op zijn leven plaats. Toen Caesar onder zijn aanvallers het gezicht zag van Brutus, zijn adoptieve zoon die hij altijd door en door had vertrouwd, riep hij in het Latijn de tot op heden doorklinkende woorden: *Et tu Brute, tu quoque fili mi?* (Ook jij, Brutus, mijn zoon?). Uiteindelijk stierf Caesar aan de 23 dolksteken.

Figuur 38. Muntmedaillon met daarop afgebeeld een olifant die een draak vertrappt (49-48 voor Chr.).

II. De munt van keizer Augustus

Hoewel de Romeinse aanwezigheid in Zuid-Nederland mogelijk aanvangt met Caesar, wordt in de archeologische literatuur dat begin meestal onder keizer Augustus geplaatst (van Heesch, 1998). Dat is niet zo vreemd omdat onder zijn keizerschap de aanwezigheid van de Romeinen in Zuid-Nederland tot aan de Rijn duidelijk aanwijsbaar is. Om de permanente aanwezigheid te garanderen heeft hij de eerste militaire kampen gesticht. Onder keizer Augustus krijgen de Romeinen in Zuid-Nederland vaste voet aan grond. De lange regeringstijd van Augustus (27 voor Chr. tot 14 na Chr.) wordt gezien als de periode van de *Pax Augusta*, de Augusteïsche vrede. In vergelijking met de voorgaande eeuw en de regering

van vele van zijn opvolgers bracht de Augusteïsche periode voor Rome, Italia en de meeste *provinciae* inderdaad een langdurige periode van interne vrede, stabiliteit, zekerheid en welstand (www.wikipedia.nl).

Bij de Romeinen werd de verjaardag van Augustus gevierd op 23 en 24 september. Volgens nieuwere astronomische berekeningen werd Augustus onder het sterrenbeeld Libra geboren, daar de oude Romeinse kalender in het jaar 63 voor Chr. met de latere Juliaanse grotendeels overeenstemde. Niettemin beklemtoonde Augustus altijd zijn geboorte onder het sterrenteken steenbok (Capricornus). De Capricornus is op munten een belangrijk element in de Augusteïsche propaganda. Hiermee werd de 'wedergeboorte' van

Figuur 39. Muntmedaillon waarop het sterrenteken steenbok (Capricornus) en de hoorn van overvloed zijn afgebeeld.

Augustus als *Iulius Divi filius Caesar* (Zoon van God) bedoeld. De hoorn van overvloed op de rug van de steenbok staat symbool voor de welvaart (figuur 39).

III. De munt van keizer Nero

Na de dramatisch slechte ervaringen met de keizers die Augustus opvolgden, zoals Caligula en in mindere mate Claudius, leek Nero alleen maar te kunnen meevallen (figuur 40).

Toch is voor keizer Nero de twijfelachtige eer weggelegd de beruchtste keizer te worden en met regelmaat in kruiswoordraadsels ten tonele wordt gevoerd als 'wrede Romeinse heerser, vier letters'. Nero begon zich meer en meer tot een absoluut vorst te ontwikkelen en zich boven de wet te stellen (www.wikipedia.nl). Hij staat onder andere bekend om zijn uitbundige feesten met veel drank en perverse seksuele uitspattingen. Ook wordt de keizer in verband gebracht met een grote stadsbrand. In het jaar 64 werden maar liefst tien van de veertien wijken van Rome door brand verwoest. De beschuldiging dat de keizer zelf de brand had laten aansteken, kwam niet uit de lucht vallen. Nero was al ruim voor de brand bezig grote

delen van de stad in zijn bezit te krijgen, vaak door senatoren af te persen of tot zelfmoord te dwingen, waarna hun bezittingen aan de keizer toekwamen (Fens, 2010). Hierdoor konden zijn ambitieuze bouwplannen gerealiseerd worden. Omdat velen beweerden dat Nero zelf de brand had aangestoken, had hij een zondebok nodig. Hij beschuldigde de christenen, een gemeenschap die impopulair was bij de massa, en begon hen op afschuwelijke wijze te vervolgen. Vanaf 65 begon Nero publiekelijk op te treden in de theaters van Rome en nam hij deel aan de paardenrennen in het Circus Maximus. Nero deed zelfs mee aan de Olympische Spelen in Griekenland. Hij behaalde daar vele 'overwinningen'. Deze schandelijk vertoningen, zijn superieure opstelling en een schatkist die steeds leger werd, maakten hem steeds gehater bij de Senaat. Het verzet groeide. Er werden door Nero wetten uitgevaardigd die dodelijk waren voor iedereen die als een bedreiging gold voor zijn positie.

Figuur 40. Muntmedaillon met de afbeelding van de kop van keizer Nero (64 na Chr.).

IV. De restitutiemunt geslagen onder Galba

Er heerste grote onvrede over het corrupte, dictatoriale bestuur van Nero. Vooral gouverneurs van de provincies hadden genoeg van de politieke dwaasheden van de keizer. Een opstand kon niet uitblijven. Eén van hen die in opstand kwamen, was Galba, gouverneur van Hispania. Nadat hij vernomen had dat keizer Nero opdracht had gegeven om hem om het leven te laten brengen, sloot hij zich aan bij de opstand die werd geleid door Gaius Julius Vindex in Gallië (www.wikipedia.nl). In april 68 na Chr. werd Galba door zijn legioenen uitgeroepen tot imperator. Het recht om in verzet te komen tegen het dictatorschap van de keizer wordt verduidelijkt op een zogeheten restitutiemunt die ook in de muntschat van Montfort is vertegenwoordigd. Op dergelijke munten werd de bewondering voor bepaalde personen

en gebeurtenissen benadrukt door gebruik te maken van oudere muntemissies, in dit geval de moord op Gaius Iulius Caesar onder leiding van Brutus in het jaar 44 voor Christus. Op deze wereldberoemde munt staat op de voorzijde het portret van Brutus en op de keerzijde de symbolen van de moord op Caesar. In het midden staat een vrijheidsmuts (de Phrygische muts) afgebeeld. Deze vrijheidsmuts werd symbolisch aan slaven gegeven bij het verkrijgen van hun vrijheid. De twee verschillende dolken aan weerszijde van de muts maken duidelijk dat Brutus en zijn handlanger Cassi de Romeinse vrijheid herwonnen hebben door de moord op Caesar. Deze keer zijn het niet Brutus en Cassius, maar Galba en Vindex die het initiatief nemen. Door gebruik te maken van de oude muntbeeltenis wordt een krachtig signaal richting Nero gegeven. *“Wij, opstandelingen, zullen het vaderland bevrijden”*. De

Figuur 41. De restitutiemunt van Galba als muntmedaillon (68 na Chr.).

Figuur 42. De kop van keizer Vitellius als muntmedaillon (69 na Chr.).

letters PR verwijzen naar Populi Romani. de volledige tekst PR RESTITUTA duidt dus op herstel van de eenheid en vrijheid van het Romeinse volk (figuur 41).

Keizer Nero werd op 9 juni in het jaar 68 door de senaat ter dood veroordeeld en op dezelfde dag pleegde hij zelfmoord. Een dag later werd Galba tot keizer uitgeroepen. Kort na zijn intrede nam hij impopulaire maatregelen ten koste van het leger. Vele soldaten werden ontslagen of moesten verworven rechten inleveren. Ook burgers joeg hij tegen zich in het harnas. Hij vorderde de door Nero gedane schenkingen terug en zijn medewerkers kregen belangrijke bestuurlijke en militaire posities toebedeeld. De Romeinse geschiedschrijver Tacitus wist de mening van de Romeinen voortreffelijk te verwoorden: *“Men achtte hem de keizerskroon waardig tot hij keizer werd”*. Er waren anderen die de keizerstitel opeisten. Belangrijke veldheren met hun legioenen beseften meer en meer dat zij door hun militaire macht ook een belangrijke politieke rol konden spelen. De verschillende troepencontingenten stelden in 68 en 69 elk hun eigen kandidaat voor het keizerschap. Maar liefst vijf verschillende veldheren eisten de titel op. Een korte maar hevige burgeroorlog was het gevolg.

V. De munt van Vitellius

Eén van de veldheren, Vitellius, de legeraanvoerder van de Rijnlegers, eiste de titel op (figuur 42).

Hij trok met zijn leger richting Rome met de bedoeling de strijd aan te gaan met de andere keizerpretendenten (www.wikipedia.nl). Het gevolg was dat de kracht van de Romeinen in het Rijngebied werd verzwakt. De Bataaf Julius Civilis kiest dan ook dit moment uit om in opstand te komen tegen de Romeinen. Zijn

inzet was vrijheid en onafhankelijkheid. Al snel bleek dit streven aanstekelijk te werken. Niet alleen Germaanse, maar ook Gallische stammen sloten zich aan bij de troepen van Civilis. De gedemoraliseerde en gedesorganiseerde restanten van het Romeinse Rijnleger waren geen partij voor de troepenmacht van Civilis. Hij wist door te dringen tot aan Trier. De militaire successen waren echter van korte duur. Nadat de keizerstrijd in het jaar 70 was beslecht in het voordeel van Vespasianus, werd door hem het centrale gezag hersteld. Hierdoor kwamen troepen vrij om in het noorden ingezet te worden en de slag aan te gaan met Julius Civilis, waarop ook in Zuid-Nederland militaire schermutselingen plaatsvonden. Dit is hoogstwaarschijnlijk de historische context waarbinnen de muntschat in het dal van de Vlootbeek terecht is gekomen. Is het misschien een Romeins militair geweest die de munten in deze roerige tijden heeft verstopt met de bedoeling deze later weer op te halen? Was het zijn soldij of was het geld bedoeld om opstandelingen om te kopen? De eigenaar heeft het geld in ieder geval niet meer opgehaald. Is hij gesneuveld, vermoord of kende hij misschien een plotselinge natuurlijke dood? We zullen het nooit met zekerheid te weten komen.

6.4 De onthulling van de muntmedaillons

Op een zondag in juni 2010 vond onder grote belangstelling de onthulling plaats van de muntmedaillons. Ceremoniemeester was de voorzitter van het Waterschap Roer en Overmaas, die werd bijgestaan door een viertal Romeinse legionairs. Onder klaroengeschal van een strijdhoorn werd door kinderen het doek van de muntmedaillons verwijderd (figuur 43). De Romeinse keizers zijn weer terug in het beekdal van de Vlootbeek.

Figuur 43. Onthulling van de muntmedaillon 'Galba' door de winnares van een tekenwedstrijd en de voorzitter van Stichting het Limburgs Landschap. Zij worden bijgestaan door vier Romeinse legionairs.

Het is een opmerkelijke gedachte dat in de Romeinse tijd één groot Europa misschien wel dichter bij was dan het gemeenschappelijk Europa van vandaag. De muntschat van Montfort getuigt hiervan. De munten zijn geslagen in Italië, Frankrijk, Egypte en Spanje. In het gehele Romeinse Rijk golden de munten eeuwenlang als wettelijk betaalmiddel. In die zin mag de Romeinse denarius gezien worden als de voorloper van de euro. Het is nog maar de vraag of de euro een net zo lang leven beschoren is als de denarius.

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

7

Samenvatting en conclusie

In opdracht van Waterschap Roer en Overmaas heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in de winter van 2009 naar 2010 een archeologische begeleiding uitgevoerd in het herinrichtingsgebied Vlootbeek en Putbeek. Het betreft de realisatie van een beekherstelproject van de Putbeek Fase II en twee trajecten van de Vlootbeek in de gemeente Roerdalen die in het kader van natuurontwikkeling en waterbeheer werden heringericht. Tijdens de archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden ter hoogte van Montfort, is in het beekdal van de Vlootbeek een muntschat uit de Romeinse tijd geborgen. De schatvondst bestaat uit 65 zilveren munten (denarii) en 6 goudstukken (aurei) daterend van de Republiek tot Keizer Vitellius (69 na Chr.). In totaal vertegenwoordigt de muntschat een waarde van 215 denarii, destijds iets minder dan het jaarsalaris van een legionair.

Ondanks het feit dat de munten over een relatief groot oppervlak lagen verspreid, is het zeer aannemelijk dat de munten oorspronkelijk bij elkaar hebben gelegen. De geldstukken hebben waarschijnlijk bijeen gezeten in een buidel, kistje of een ander omhulsel. Van het omhulsel is echter niets meer teruggevonden. Als gevolg van veenwinning en agrarische werkzaamheden zijn de geldstukken verspreid geraakt.

Na afsluiting van het veldwerk was de zoektocht naar de munten nog niet beëindigd, maar volgde een tweede zoektocht. Ditmaal was niet het landschap, maar de archiefkast het onderzoeksterrein. Aanleiding was een dagboek van een zekere Van den Noordaa, een oud-militair uit Roermond. In 1905 maakt hij in zijn dagboek melding van de vondst van meerdere zilveren Romeinse munten. Vinder was Nol Schoumakers, een plaatselijke boerenzoon, die in 1904 of mogelijk iets eerder, de Romeinse muntschat ontdekte in het beekdal van de Vlootbeek bij Montfort. Het toeval wil dat ook de vinder, de heer Schoumakers, in 1942 zijn vondst heeft beschreven in zijn autobiografie. Volgens zijn beschrijving heeft hij 63 zilveren munten gevonden. De munten lagen verspreid over een relatief groot oppervlak. De som van 63 munten was het eindresultaat van meerdere, soms nachtelijke zoektochten die Schoumakers heeft ondernomen. Kort na de ontdekking zijn de munten voor een bedrag van 63 gulden verkocht aan een zekere Geradts, een verwoed verzamelaar van oudheden en tevens burgemeester van Posterholt. Door nazaten van Geradts zijn recentelijk een aantal, mogelijk uit de Romeinse schatvondst van 1904 afkomstige munten, op een muntenbeurs in Londen aangeboden. Deze munten worden in een veilinggids van het desbetreffende veilinghuis genoemd. Op grond van de in het dagboek en de autobiografie genoemde toponiemen en vindplaatsbeschrijving, de overeenkomstige datering en de blauwgrijze kleur van de in de veilinggids aangeboden munten, is het goed mogelijk dat de locatie van de oude vondstmelding overeenkomt met de vindplaats die in 2009 door RAAP Archeologisch Adviesbureau is ontdekt. Indien dit het geval is, vertegenwoordigt de muntschat een waarde van tenminste $215 + 63 = 278$ denarii. Voorzichtigheid is echter geboden. In tegenstelling tot het onderzoek van RAAP hebben

de zoektochten van Nol Schoumakers geen gouden munten opgeleverd. Hij maakt daar althans geen melding van. Gezien het aantal van 63 munten die door Nol zijn geborgen, geeft het te denken dat hij geen aurei heeft gevonden.

Helaas waren de in de veilinggids aangeboden munten niet beschikbaar voor verder onderzoek. Evenmin heeft dit onderzoek een concrete plek opgeleverd waar de munten zijn gevonden. Misschien is de exacte vindplaats van de muntschat beschreven in de autobiografie van Nol Schoumakers. Zolang de plaats van herkomst van de munten niet achterhaald is, kan de oude muntschat niet in verband worden gebracht met de muntvondst van 2009. Om deze reden maakt de oud-collectie van Geradts geen verder deel meer uit van deze studie. Hopelijk komt de autobiografie van Nol snel 'uit de oude schoenendoos'.

Nadat de munten waren geborgen was het werk allerminst afgesloten. Om de onder de corrosielaag verborgen informatie van de munt bereikbaar te maken voor de archeoloog en de munten duurzaam te behouden, moesten de munten gereinigd en geconserveerd worden. De blauwgrijze corrosieaanslag van de zilveren munten en de specifieke omvorming van het oppervlak doen vermoeden dat de munten lange tijd, mogelijk vanaf de Romeinse tijd, in een zuurstofarme, humusrijke/venige grond verbleven hebben.

De munten beslaan een periode van meer dan 190 jaar. De oudste munt is een denarius uit 122 voor Chr., de jongste twee zijn denarii van keizer Vitellius uit (op zijn laatst) juli 69 na Chr. De munten lijken zorgvuldig geselecteerd. De muntschat van Montfort is namelijk geen getrouwe afspiegeling van het ter plaatse omlopende geld. Destijds bestond het muntsysteem uit de gouden aureus, de zilveren

denarius, een zilveren quinarius, de uit messing bestaande sestertius en dupondius en de roodkoperen as, semis en quadrans. Het muntspectrum van de muntschat is geen afspiegeling van wat de eigenaar aan munten bezat: het is een weloverwogen selectie. Daarnaast zijn in tegenstelling tot de Romeinse geldcirculatie geen valse muntstukken (zogenaamde geplaatte denarii) in de muntschat aangetroffen. Alle munten zijn geslagen in de officiële muntateliers.

Ondanks het relatief grote opgravingsvlak heeft de muntschat van Montfort geen aanwijsbare archeologische context opgeleverd. Tijdens het laagsgewijs verdiepen van de opgravingsputten zijn geen andere Romeinse vondsten of bodemsporen aangetroffen. In deze studie is gepoogd de archeologische context van de muntschat te duiden door deze te plaatsen in het omringende Romeinse cultuurlandschap. Het toeval wil dat de oudmilitair Van den Noordaa naast de munten namelijk ook melding maakt van een mogelijk aanwezige Romeinse brug. De in het dagboek vermelde vindplaats bevindt zich in het Vlootbeekdal ten noorden van de Goudberg. De door de militair aangeduide plek van een mogelijke oversteekplaats en het aan de noordzijde van de Vlootbeek liggende landuin kunnen goed voldoen aan de locatiekeuzen voor een weg met bijbehorende beekovergang. Indien op deze dekzandrug langs het Vlootbeekdal inderdaad een Romeinse weg heeft gelegen, passeert deze de plek waar de muntschat is aangetroffen.

Wanneer is de muntschat in het Vlootbeekdal verloren geraakt of in de bodem verstopt? De emissiedatum van de jongste munt geeft een indicatie van dit tijdstip. De meest recente munt uit een muntschat wordt de sluitmunt genoemd. De muntschat kent maar liefst drie

sluitmunten munten die in het jaar 69 na Chr. onder keizer Vitellius zijn geslagen. Het is aannemelijk dat de muntschat verloren of verborgen is rond het jaar 70 na Chr. Voorzichtigheid is echter geboden. Het is bijvoorbeeld nog maar de vraag of de muntschat compleet is. Gezien het grote oppervlak waarover de muntschat verspreid lag, is het mogelijk dat niet de gehele schatvondst is geborgen. Een niet teruggevonden munt of een exemplaar uit de voormalige collectie van Geradts kan in theorie de nieuwe sluitmunt worden. Gezien de nauwelijks aangetroffen gebruiksslijtage op de drie jongste munten uit de muntvondst van 2009 kan de datering van een eventuele nieuwe sluitmunt niet veel later liggen. Deze veronderstelling plaatst de muntschat midden in de politieke militaire arena van de Bataafse opstand. Nadat keizer Nero in het jaar 68 zelfmoord had gepleegd, ontbrandde er een bloedige strijd om diens opvolging. In het zogenaamde Vierkeizerjaar (68-69) beklommen achtereenvolgens Galba, en Otho, Vitellius en Vespasianus de keizerstroon. De onrust van deze periode en de hieruit voortkomende militaire troepenverplaatsing richting Rome werden door de Bataafse leider Julius Civilis en zijn volgelingen aangegrepen om in opstand te komen tegen de Romeinen. Nadat de keizerstrijd in het jaar 70 is beslecht in het voordeel van Vespasianus, werden door hem troepen richting het noorden gedirigeerd om het centrale gezag te herstellen. Dit is het meest waarschijnlijke moment dat de muntschat in het dal van de Vlootbeek verzeild is geraakt.

Wie de munten tijdelijk aan de bodem heeft toevertrouwd, is niet gemakkelijk en eenduidig te zeggen. Door het ontbreken van het kleingeld en het relatief hoge bedrag dat de muntschat van Montfort destijds vertegenwoordigde, is het zeer aannemelijk dat schatvondst niet simpelweg een verloren beurs is. Het lijkt

er sterk op dat een relatief grote verzameling geldstukken, een hoeveelheid niet onmiddellijk voor uitgaven benodigd geld, met opzet is verborgen ter beveiliging tegen diefstal of roof. Mogelijk was het een betaling die onderweg was van de ene naar de andere eigenaar. Het geheim van de bergplaats was de voornaamste zekerheid tegen ongewenste belangstelling van anderen. Om de muntschat later terug te kunnen vinden, is deze mogelijk begraven langs de veronderstelde Romeinse weg bij een markante boom of struik.

Is het misschien een gewone reiziger, een handelaar, een legionair of een Bataaf die het geld verstoppt heeft? Een reiziger of handelaar is niet aannemelijk gezien het feit dat het moment van verstoppen gelijk lijkt te vallen met militair geweld in het zuiden van Nederland. Eerder moet gedacht worden aan een Romeinse militair, of iemand die nauw verbonden was met het leger (pro- of contra-Romeins). De munten in de schat suggereren namelijk door de stempeleversheid van de jongste exemplaren en de samenstelling van de muntschat dat zij niet verwijderd waren van de bron van Romeins geld in deze periode: de Romeinse overheid. Gezien het hoge percentage munten van Spaanse herkomst is het verleidelijk om een link te leggen met troepen uit Hispania die door Vespasianus naar het noorden werden gedirigeerd om de Bataafse opstand te onderdrukken. Tacitus beschrijft hoe Baskische troepen werden ingezet bij de ontzetting van het winterkwartier van een Romeinse ruiterafdeling bij Asberg. *“Plotseling is er nieuwe hulp, waardoor de kansen keren. Enkele cohorten Basken, door Galba gelicht en in die tijd naar Germanië gehaald, naderen het kamp, horen het krijgsrumoer”*. (Tacitus Historiae 4, 33; vertaling Hunink, 2010).

Waarvoor het geld oorspronkelijk was bedoeld en aan wie het geld overgedragen diende te

worden, laat zich slechts gissen. Mogelijk was het geldbedrag bedoeld voor een betaling die geplaatst kan worden in de politieke arena van de Bataafse opstand. Munten kunnen buiten soldijbetalingen ook gebruikt worden als ‘diplomatieke gift’. Was het geld misschien bedoeld om een lokale leider of opstandelingen om te kopen? Met uitzondering van de muntschat van Montfort zijn de meeste weggestopte geldsommen na verloop van tijd door de eigenaar weer te voorschijn gehaald en uitgegeven. Is hij gesneuveld, vermoord of kende hij misschien een plotselinge natuurlijke dood? We zullen het nooit met zekerheid te weten komen en moeten volstaan met de bovenbeschreven *educated guess*.

Archeologie is niet alleen het domein van wetenschappers en specialisten. Voor een brede publieke betrokkenheid, en daarmee maatschappelijk draagvlak, is het ook wenselijk dat de muntschat van Montfort beleefd kan worden. Het is daarom terecht dat de muntschat een prominente plek toebedeeld heeft gekregen in het museum van Sint Odiliënberg. Bij de Romeinen waren munten niet alleen een betaalmiddel, maar ook een manier om de herinnering aan belangrijke politieke en militaire gebeurtenissen of personen levend te houden of een politieke boodschap door te geven. Daar de munten van hand tot hand gingen, waren zij in een tijd zonder moderne communicatiemiddelen één van de weinige mogelijkheden om bepaalde zaken wereldkundig te maken. Een beter massamedium was in die tijd niet denkbaar. Het idee van een munt als communicatiemiddel om bepaalde gebeurtenissen wereldkundig te maken, is daarom als inspiratiebron gebruikt om de muntschat op de plek van de vondst te presenteren aan het grote publiek. In samenwerking met het Waterschap Roer en Overmaas, de Gemeente Roerdalen, het Limburgs Landschap, Heem-

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

kundekring Roerstreek en RAAP Archeologisch Adviesbureau is de muntschat van Montfort en het achterliggende verhaal beleefbaar gemaakt door de beeltenis van vijf munten in diepreliëf uit te vergroten in hardstenen muntmedaillons. Deze tot 45 cm in doorsnede ambachtelijk uitvergrote muntbeeltenissen zijn vervolgens verankerd op grote Maaskeien die op hun beurt weer zijn geplaatst langs het Pieterpad, de bekendste LangeAfstandsWandelroute (LAW) van Nederland die loopt van Pieterburen in Noord-Groningen tot de Sint-Pietersberg nabij Maastricht in Zuid-Limburg. Hiermee zijn nieuwe parels aan het Pieterpad geregen.

Literatuur

- Aarts, J.**, 2000. *Coins or Money; exploring the monetization and functions of Roman coinage in Belgic Gaul and Lower Germany 50 BC - AD 450*. Academisch proefschrift Vrije Universiteit, Amsterdam
- Coenen, F.**, 2010. Nog meer Romeinse munten. *Heemkundeblad de Klepper van heemkundevereniging Roerstreek, Jaargang 3*. Sint Odiliënberg.
- Es, W. van**, 1972. *De Romeinen in Nederland*. Unieboek N.V., Bussum.
- Fens, M.**, 2010. *Alle 157 Romeinse keizers*. AristoScorpio Uitgeverij bv.
- Heesch, J. van**, 1998. *De muntcirculatie tijdens de Romeinse tijd in het noordwesten van Gallia Belgica; de civitates van de Nerviiërs en de Menapië*. Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis monografie van nationale archeologie, Brussel.
- Hekster, O.**, 2009. *Romeinse keizers; de macht van het imago*. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.
- Hunnink, V.**, 2010. *Tacitus Historiën*. Athenaeum, Amsterdam.
- Janssens, M.**, 2009. *Herinrichting Putbeek fase 2 en twee trajecten van de Vlootbeek. Gemeente Roerdalen. Plan van Aanpak*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Keijers, D.M.G.**, 2009. Herinrichting Vlootbeek en Putbeek. Gemeente Roerdalen. Archeologisch vooronderzoek: een archeologische verwachtings- en advieskaart. *RAAP-rapport 1909*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Langereis, S.**, 2004. Van botte boeren tot beschaafde burgers: Oudheidkundige beelden van de Bataven, 1500-1800, in: L. Swinkels (eds); *De Bataven: Verhalen van een verdwenen volk*, Amsterdam.
- Noordaa, J.O. van den**, *Dagboek: Archeologie. Aantekeningen van Oudheden en gevonden voorwerpen daartoe behorende. J.O. van der Noordaa 1e Luitenant der Infie. Roermond 17 Decr 189*. Origineel in RMO.
- Reichmann, C.**, 2001. Krefeld (Gelduba) als Fernhandelsplatz, in: T. Grünwald, *Germania inferior : Besiedlung, Gesellschaft und Wirtschaft an der Grenze der römisch-germanischen Welt*. Berlin, 480-516.
- Rensink, E.**, 2008. *KNA Leidraad Beekdalen in Pleistoceen Nederland. Versie 1.0*. SIKB, Amersfoort.
- Restaura**, 2010. *Restauratierapporten van 71 Romeinse munten van zilver en goud afkomstig uit het Vlootbeekdal te Montfort: code RAZ 2010-5 t/m 16*, Haelen.
- Roelofs, P. en L. Swinkels**, 2004. *De Bataven; verhalen van een verdwenen volk*. Museum het Valkhof, Nijmegen.
- Roymans, J.**, 2010. De muntschat van Montfort; Romeinse keizers steken de kop op in Montfort. *Limburgs Landschap, jaargang 37, nr. 1: 24-25*.
- Schmitz, H.**, 2010. *Uit het moeras opgedoken; de vondst van een Romeinse muntschat in Montfort*. Heemkundevereniging Roerstreek, Jaarboek 2010, Sint Odiliënberg.

Sprengers, N.H.A., 2010. Plangebied herinrichting Vlootbeekdal, gemeente Roerdalen; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (karterende fase). *RAAP-notitie* 3367, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Wassink, W. Th., 1999. *Beekdallandschappen; Een morfologisch onderzoek in de zandgebieden van Nederland* (proefschrift, Landbouwuniversiteit), Wageningen.

Zadoks, A., J. Jitta en W. van Es, 1974. *Muntwijzer voor de Romeinse tijd*. De Haan, Bussum.

Gebruikte afkortingen

*AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische MonumentenKaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologi- sche Waarden
*IVO(-P)	Inventariserend VeldOnderzoek (Proefsleuven)
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
*PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
tpq	terminus post quem
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteits- borging Bodembeheer

Overzicht van figuren, tabellen, diagrammen en bijlagen

- Figuur 1** Ligging van het plangebied; inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2** Door de diepploeg verstoorde zone langs de Putbeek.
- Figuur 3.** De vinder Huub Schmitz duidt de plek aan waar hij de munten heeft gevonden.
- Figuur 4.** Locatie waar de munten zijn aangetroffen.
- Figuur 5.** Door jalons gemarkeerde plekken waar Huub Schmitz Romeinse munten heeft aangetroffen.
- Figuur 6.** Het laagsgewijs verdiepen van het opgravingsvlak.
- Figuur 7.** De Romeinse muntschat die in 2009 in het dal van de Vlootbeek is aangetroffen.
- Figuur 8.** De drie sluitmunten van de schat (Vitellius, 69 na Chr.).
- Figuur 9.** Opgravingsputten die worden gescheiden door profieldammen.
- Figuur 10.** Ligging van de munten in het horizontale vlak en de oriëntatie van de bodemprofielen.
- Figuur 11.** Schematische weergave van de diepteligging van de munten ten opzichte van het maaiveld.
- Figuur 12.** Door de diepploeg omgezette veenlaag.
- Figuur 13.** Berging van een zilveren munt uit de venige zandlaag.
- Figuur 14.** In de flank van de noordelijk gelegen zandrug gegraven beekbedding van de Vlootbeek.
- Figuur 15.** Boer bezig met het steken van veen voor eigen gebruik.
- Figuur 16.** Uitsnede van historische kaart van rond 1900 met daarop aangegeven het landgebruik van het Vlootbeekdal ter hoogte van de plaats waar de muntschat is gevonden (licht groen: grasland, wit: akkerland).
- Figuur 17.** 'De berg naar het gat brengen'.
- Figuur 18.** Zicht op niet doorgraven zandige veenlaag.
Legenda: 1 = bouwvoor 2 = venige zandlaag, 3 = zandlaag met wortelresten, 4 = C-horizont.
- Figuur 19.** Voorblad van het dagboek van J. van den Noordaa, 1e luitenant der infanterie die tot 1914 gelegerd was in Roermond
- Figuur 20.** Gemeenteraad van Posterholt omstreeks 1930 waarop burgemeester Jules Geradts met een uitgelichte cirkel is omgeven.
- Figuur 21.** Een deel van de muntcollectie Geradts dat in een veilingcatalogus is aangeboden.
- Figuur 22.** Nol Schoumakers, vinder van de Romeinse muntschat omstreeks 1904.
- Figuur 23.** Tekstfragment uit dagboek van Van den Noordaa waarin de muntvondst wordt beschreven. In de kantlijn staat het cijfer 29 dat mogelijk een verwijzing is naar een kaart waarop de in zijn dagboek beschreven vindplaatsen staan aangeduid.
- Figuur 24a.** 'Vers uit het veld': gouden munt van keizer Claudius.
- Figuur 24b.** 'Vers uit het veld': zilveren munt waarvan de muntbeeltenis nauwelijks herkenbaar is.

- Figuur 25.** Microscopische opname waarop de broze metaalstructuur van een gebroken munt te zien is.
- Figuur 26.** Boven: muntschat afkomstig van droge zandgrond waarvan de munten hun zilverglans hebben behouden; onder: munten uit Montfort met blauwgrijze corrosieaanslag..
- Figuur 27.** Reiniging en conservering van de munten in het restauratieatelier van Restaura.
- Figuur 28.** Links: aureus van Tiberius (36-37 na Chr.); rechts: aureus van Nero (65-66 na Chr.).
- Figuur 29.** Legioensdenarius die is geslagen onder Marcus Antonius (32-31 voor Chr.). Op de munt staan de legerstandaarden van het twintigste legioen (LEG XX) afgebeeld.
- Figuur 30.** Een gekartelde denarius, een zogenaamde 'serratus', die is geslagen onder C.NAEVIUS BALBUS (79 voor Chr.).
- Figuur 31.** Zilveren denarius van A. LICINIUS NERVA (113-112 voor Chr.) met het controlemerkje MIC van een geldwisselaar.
- Figuur 32.** Zilveren munt uit het jaar 12 voor Chr. geslagen onder Augustus, met aanzienlijke gebruiksslijtage.
- Figuur 33.** Uitsnede van de AHN kaart met daarop de tijdens de archeologische begeleiding aangetroffen Romeinse muntschat, de vermoedelijk ligging van een Romeinse route alsook beekovergang.
- Figuur 34.** Detailopname van één van de stempelverse munten van Vitellius.
- Figuur 35.** De burgemeester van de gemeente Roerdalen (rechts), de voorzitter van het waterschap Roer en Overmaas (in het midden) en de trotse vinder van de eerste munt (links) bewonderen de muntschat tijdens de perspresentatie.
- Figuur 36.** De samenzwering van Claudius Civilis (Rembrandt 1661/1662). (bron: Tümpel, Christian, 1986, Rembrandt Harmensz van Rijn, Uitgeverij Mercator)
- Figuur 37.** Uithouwen van de muntmedaillons.
- Figuur 38.** Muntmedaillon met daarop afgebeeld een olifant die een draak vertrapt (49-48 voor Chr.).
- Figuur 39.** Muntmedaillon waarop het sterren-teken steenbok (Capricornus) en de hoorn van overvloed zijn afgebeeld.
- Figuur 40.** Muntmedaillon met de afbeelding van de kop van keizer Nero (64 na Chr.).
- Figuur 41.** De restitutiemunt van Galba als muntmedaillon (68 na Chr.).
- Figuur 42.** De kop van keizer Vitellius als muntmedaillon (69 na Chr.).
- Figuur 43.** Onthulling van de muntmedaillon 'Galba' door de winnares van een tekenwedstrijd en de voorzitter van Stichting het Limburgs Landschap. Zij worden bijgestaan door vier Romeinse legionairs.
- Tabel 1.** Archeologische tijdschaal.
- Staafdiagram.** Het aantal munten (verticale as) en het jaar van muntslag (horizontale as).
- Cirkeldiagram.** De plaats van herkomst van de munten.
- Kaartbijlage 1.** Archeologische verwachtingskaart en methode van onderzoek.
- Kaartbijlage 2.** Profielweergave van vindplaats Romeinse munten.
- Tekstbijlage 1.** Determinatielijst van de munten.
- Tekstbijlage 2.** Omschrijving vindplaats.

Bijlage 1. Determinatielijst van de munten

Vondstnr	rulername	date1	date2	denomname	mintname	weight
1	P.Clodius	-42	-42	Denarius	Rome	3,36
2	D.Silanus	-91	-91	Denarius	Rome	3,36
3	Civil Wars	68	69	Denarius	Spain	2,86
4	Augustus	-21	-20	Denarius	< 294 AD (=cat)	2,02
5	P.Licinius Nerva	-113	-112	Denarius	Rome	3,47
6	M.Antonius	-32	-31	Denarius	Moving mint	3,18
7	Tiberius	36	37	Aureus	Rome	7,56
8	Q.Pompeius Rufus	-54	-54	Denarius	Rome	3,58
9	Vitellius	69	69	Denarius	Lyons	3,34
10	Claudius	49	50	Aureus	Rome	7,65
11	Vitellius	69	69	Denarius	Lyons	3,17
12	M.Antonius	-32	-31	Denarius	Moving mint	3,24
13	C.N.Balbus	-79	-79	Denarius	Rome	3,59
14	Nero	64	65	Aureus	Rome	7,37
15	L.Aemilius Lepidus Paullus	-62	-62	Denarius	Rome	3,33
16	L.Plautius Plancus	-47	-47	Denarius	Rome	3,53
17	Civil Wars	68	68	Denarius	Spain	3,40
18	Mn.Cordius Rufus	-46	-46	Denarius	Rome	3,41
19	P.Crepusius	-82	-82	Denarius	Rome	3,38
20	M.Furius L.F. Phili	-119	-119	Denarius	Rome	3,50
21	L.Hostilius Saserna	-48	-48	Denarius	Rome	3,26
22	C.Antius C.F Restio	-47	-47	Denarius	Rome	3,18
23	Octavianus	-32	-29	Denarius	Italia	2,82
24	Augustus	-18	-18	Denarius	Spain	3,33
25	Tiberius	36	37	Denarius	Rome	2,77
26	Nero	54	54	Denarius	Rome	3,11
27	Q.Antonius Balbus	-83	-82	Denarius	Rome	3,66
28	P.Accoleius Lariscolus	-43	-43	Denarius	Rome	3,63
29	T.Manlius Mancinus/Ap.Claudius Pulcher	-111	-110	Denarius	Rome	3,63
30	Mn.Cordius Rufus	-46	-46	Denarius	Rome	3,36
31	L.Cornelius Balbus (Octavianus)	-41	-41	Denarius	Moving mint	3,33
33	T.Carisius	-46	-46	Denarius	Rome	3,46
35	Civil Wars	-12	-12	Denarius	Lyons	3,45
36	C.V.Varus	-42	-42	Denarius	Rome	3,54

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

Vondstnr	rulename	date1	date2	denomname	mintname	weight
37	C.Considius Paetus	-46	-46	Denarius	Rome	3,39
38	Augustus	-7	-6	Denarius	Lyons	3,55
39	Augustus	-18	-16	Denarius	Spain	3,07
40	Brutus	-54	-54	Denarius	Rome	2,19
41	Caesar	-49	-48	Denarius	Moving mint	3,63
42	Civil Wars	68	68	Denarius	Spain	3,64
43	L.Lentulus/C.Marcus cos	-49	-49	Denarius	Apollonia	3,57
44	Augustus	-16	-16	Denarius	Rome	3,50
45	Q.Fufius Calenus/M.Scaevola Cordus	-70	-70	Denarius	Rome	3,35
46	Q.Minucius Rufus	-122	-122	Denarius	Rome	3,59
47	L.Aemilius Lepidus Paullus	-62	-62	Denarius	Rome	3,52
48	C.Postumius AT	-74	-74	Denarius	Rome	3,65
49	M.Furius L.F. Phili	-119	-119	Denarius	Rome	3,34
50	Augustus	-18	-16	Denarius	Spain	3,44
51	Augustus	-7	-6	Denarius	Lyons	3,56
52	M.Antonius	-32	-31	Denarius	Moving mint	3,00
53	C.Considius Paetus	-46	-46	Denarius	Rome	3,19
54	Augustus	-7	-6	Denarius	Lyons	3,31
55	M.Antonius	-32	-31	Denarius	Moving mint	3,27
56	Q.Voconius Vitulus	-40	-40	Denarius	Rome	3,48
57	Vitellius	69	69	Denarius	Spain	3,41
58	L.T.Sabinus	-89	-89	Denarius	Rome	3,61
59	Tiberius	36	37	Denarius	Rome	3,53
60	Civil Wars	68	68	Denarius	Spain	3,26
61	Augustus	-18	-18	Denarius	Spain	3,57
62	Augustus	-19	-18	Denarius	Spain	2,85
63	Nero	65	66	Aureus	Rome	7,32
64	Nero	64	65	Aureus	Rome	7,34
65	C.Vibius Pansa	-48	-48	Denarius	Rome	3,57
66	Caligula	37	37	Denarius	Lyons	3,46
67	Augustus	-18	-16	Denarius	Spain	3,33
68	Claudius	49	50	Aureus	Rome	7,67
69	Tiberius	15	16	Denarius	Lyons	3,45
70	Mag.Pius Imp.lter	-42	-40	Denarius	Sicilia	3,38
72	C.Coelius Caldus	-104	-104	Denarius	Rome	3,15
73	Civil Wars	68	68	Denarius	Gaul	3,16
74	Cn.Egnatius	-75	-75	Denarius	Rome	3,69

Bijlage 2. Omschrijving vindplaats

Vindplaats 1: Montforterbroek

- *ARCHIS-vondstmeldingsnummer:* 417465
ARCHIS-waarnemingsnummer:
Centrum-coördinaten: 194.791/349.090
kaartblad (topografische kaart Nederland 1:25.000): 68E.
- *Gemeente:* Gemeente Roerdalen; *Toponiem:* Montforterbroek
- *Grondgebruik:* grasland
- *Bodem:* moerige/venige gronden, GWT III
- *Geomorfologie:* beekdalbodem met veenrestanten, laaggelegen
- *Hoogte maaiveld t.o.v. NAP:* circa 26 m +NAP
- *Complexiteit:* In opdracht van Waterschap Roer en Overmaas heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in de winter van 2009 naar 2010 een archeologische begeleiding uitgevoerd in het herinrichtingsgebied Vlootbeek en Putbeek. Het betreft de realisatie van een beekherstelproject van de Putbeek Fase II en twee trajecten van de Vlootbeek in de gemeente Roerdalen die in het kader van natuurontwikkeling en waterbeheer werden heringericht. Tijdens de archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden ter hoogte van Montfort, is in het beekdal van de Vlootbeek een muntschat uit de Romeinse tijd geborgen. De schatvondst bestaat uit 65 zilveren munten (denarii) en 6 goudstukken (aurei) daterend van de Republiek tot Keizer Vitellius (69 na Chr.). In totaal vertegenwoordigt de muntschat een waarde van 215 denarii, destijds iets minder dan het jaarsalaris van een legionair. Ondanks het feit dat de munten over een relatief oppervlak lagen verspreid, is het zeer aannemelijk dat de munten oorspronkelijk bij elkaar hebben gelegen. De geldstukken hebben waarschijnlijk bijeen gezeten in een buidel, kistje of een ander omhulsel. Van het omhulsel is echter niets meer teruggevonden. Als gevolg van veenwinning en agrarische werkzaamheden zijn de geldstukken over een relatief groot oppervlak verspreid geraakt.
- *Datering:* drie sluitmunten dateren uit 69 na Chr.
- *Vondsten:* 65 zilveren en 6 gouden munten.
- *Diepteligging archeologische sporen:* van 0 tot circa 45 cm onder het maaiveld
- *Aard archeologische laag:* vondsten zijn als gevolg van turfwinning en agrarische werkzaamheden over een relatief groot oppervlak verspreid geraakt.
- *Globale omvang vindplaats:* circa 650 m².

RAAP-RAPPORT 2298

Een Romeinse muntschat in het dal van de Vlootbeek
Gemeente Roerdalen

R A A P

www.raap.nl